

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2020

Bc. Lukáš Vosáhlo

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální pedagogiky

Postoje středoškolské mládeže ke globálním problémům naší planety

Diplomová práce

Autor: Bc. Lukáš Vosáhlo

Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.

Oponent práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Lukáš Vosáhlo
Studium:	P18K0377
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Postoje středoškolské mládeže ke globálním problémům naší planety
Název diplomové práce AJ:	The attitudes of high school students to global problems of our planet

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat současným stavem lokálního i globálního prostředí, které je ohrožováno lidskou činností a to s primárním zaměřením se na postoje středoškolské mládeže. Cílem práce je popsat aktuální hodnotovou orientaci středoškolské mládeže k současnému a budoucímu stavu ohrožení celého ekosystému naší planety (skleníkový efekt, klimatické změny, znečišťování životního prostředí, těžba nerostných surovin, vymírání živočišných a rostlinných druhů, třídění a recyklace odpadů, nedostatek potravin a dalších problémů včetně možných způsobů řešení). Teoretická část bude podložena odbornou, vědeckou literaturou, současnými, reálnými statistikami o stavu planety Země. Naléhavostí nutných změn v ekologické oblasti, včetně primárních, sekundárních a terciárních preventivních opatření, které je nutno začít řešit již v současnosti. Dále zde bude popsána současná situace řešené problematiky v rámci kurikulární politiky environmentálního vzdělávání a rámcových vzdělávacích programů pro středoškolské vzdělávání. Praktická část pak skrze empirické šetření dotazníkovou formou ověřuje, do jaké míry jsou studenti o problematice globálních problémů planety informováni, jaký na to mají osobní názor, zda k dané problematice zastávají pasivní či aktivní postoj, přebírají převzaté názory a zažitě stereotypy nebo si o dané problematice sami vyhledávají informace. Závěr práce bude věnován vyhodnocení praktické části včetně navrhovaných doporučení pro případné další vzdělávací aktivity v oblasti environmentálních vzdělávacích programů.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radek Vorlíček, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího diplomové práce Mgr.et Mgr. Radka Vorlíčka, Ph.D. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu. Rovněž potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové, dne 23. března 2020

Bc. Lukáš Vosáhlo

Poděkování

Rád bych zde poděkoval panu Mgr.et Mgr. Radku Vorlíčkovi, Ph.D. za vstřícnou výpomoc a trpělivost při sestavování kompletní podoby této diplomové práce, odborné rady a konzultační činnosti s ní spojené. Dále pak své ženě Martině, která v době psaní práce převzala kompletní zodpovědnost za výchovu naší dcery Aničky.

Anotace

VOSÁHLO, Lukáš. *Postoje středoškolské mládeže ke globálním problémům naší planety*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 87 s. Diplomová práce.

Diplomová práce s názvem *Postoje středoškolské mládeže ke globálním problémům naší planety* se bude zabývat současným stavem lokálního i globálního prostředí, které je ohrožováno lidskou činností, a to s primárním zaměřením se na stanoviska středoškolské mládeže. Cílem práce je popsat aktuální hodnotovou orientaci středoškolské mládeže k současnému a budoucímu stavu ohrožení celého ekosystému naší planety. Teoretická část bude podložena odbornou literaturou spojenou s tímto tématem, programy i organizacemi, které se zabývají environmentální činností a legislativou v oblasti globálních problémů. Dále zde bude popsána současná situace, a to v rámci tematiky výchovy a vzdělávání, rámcových a jiných vzdělávacích programů nejen v rámci školské soustavy. Praktická část pak skrze empirické šetření dotazníkovou formou ověřuje, do jaké míry jsou studenti o problematice globálních problémů planety informováni, jaký na to mají osobní názor, zda k dané problematice zastávají pasivní či aktivní postoj. Zda přebírají převzaté názory a zažité stereotypy nebo si o dané problematice sami vyhledávají informace, které vyhodnocují a interiorizují. Závěr práce bude věnován vyhodnocení praktické části včetně navrhovaných doporučení a opatření.

Klíčová slova: Environmentální, globální, výchova, budoucnost, postoje, středoškolská mládež

Annotation

VOSÁHLO, Lukáš. *The attitudes of high school students to global problems of our planet*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 87 pp. Diploma Thesis.

The diploma thesis, entitled "Attitudes of high school students to global problems of our planet", takes into account local and global environment, which is threatened by human activities with primary focus to standpoints of high school students. The goal is to describe current value orientation of high school students in actual and future state of threats to ecosystems of our planet. The theoretical part will be based on scientific literature, as well as on activity of programs and organizations which focus on environmental topics and legislation in regards to global problems. Moreover, the thesis will also describe current situation in education and upbringing, including frame and other educational programs not only as parts of school system. In the practical part empirical study through questionnaire will verify to what extent are students informed about the problems of global environment, what are their personal views and if they have active or passive attitude. Further, if the students agree with common opinions and stereotypes, or they search informations, which they evaluate and internalise. In the conclusion of the thesis, there will be evaluation of the practical part including a proposition of recommendations and arrangements.

Keywords: Environmental, global, education, future, attitudes, high school youth

OBSAH

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1.Globalizace	11
1.1 Vznik globalizace a její působení.....	13
2. Globální problémy, komplexní pohled	14
2.1 Členění globálních problémů	14
2.2 Opatření prováděná v rámci globálních problémů	15
3. Organizace a programy v rámci globální i místní politiky	17
3.1 Mezinárodní organizace	17
3.2 Organizace působící na území ČR	19
3.3 Pole působnosti vybrané organizace	20
3.4 Programy a jejich poslání	21
3.5 RVP v rámci středoškolského vzdělávání	23
3.6 Státní program EVVO a EP na léta 2016-2025	25
3.7 Legislativa v České republice.....	27
4. Globální a environmentální výchova	28
4.1 Výchova k Ekologii.....	29
4.2 Globální výchova obecně	30
4.3 Formální, neformální a informální vzdělávání v enviromentálních oblastech	31
4.4 Informovanost ve virtuálním světě	32
4.5 Postoje středoškolské mládeže	33
4.6 Hodnotový systém.....	35
4.7 Charakteristická skupina středoškoláků	37
5. Východiska budoucích postojů	38
5.1 Udržitelný rozvoj v demokratickém systému.....	38
5.2 Utváření budoucnosti na základě současnosti	39
5.3 Proenvironmentální hodnoty a vzory	41

PRAKTICKÁ ČÁST	43
6. Výzkum v rámci zvoleného tématu	43
6.1 Průběh výzkumného šetření	43
6.2 Popis výzkumu a strategie výzkumu	44
6.3 Formulace výzkumného problému	45
6.4 Etika výzkumu.....	46
6.5 Vytyčené hypotézy	46
6.6 Cíle výzkumu	47
6.7 Ekogramotnost v České republice	47
7. Interpretace výsledného šetření	48
7.1 Tematické okruhy.....	49
7.1.1 Tematický okruh číslo 1	49
7.1.2 Tematický okruh číslo 2.....	53
7.1.3 Tematický okruh číslo 3.....	57
7.1.4 Tematický okruh číslo 4.....	61
7.1.5 Tematický okruh číslo 5.....	63
7.1.6 Tematický okruh číslo 6.....	67
8. Shrnutí, diskuze	73
Závěr.....	76
Bibliografie	77
Seznamy	81
Seznam zkratk.....	81
Seznam obrázků	81
Seznam tabulek.....	81
Seznam grafů	81
Seznam příloh.....	82

Úvod

Současný svět se potýká se změnami, které ovlivňují všechny složky života. Tyto změny mají kořeny již v minulosti, a to objevováním nejrůznějších technologií a jejich následným začleněním do všech odvětví lidské činnosti. Společně s postupným šířením těchto technologií, které primárně ulehčovaly lidskou lopotu, vzniká i vedlejší podstatný jev v podobě problémů, které označujeme jako „globální.“

Někteří lidé však tento fakt odmítají přijmout, slovo Ekonomika se pro ně stalo náboženským pojmem a prvotní je vždy výdělek, druhotný pak výsledek. Jev znečištění a devastace přírody neustále nabývá na své intenzitě a šíří se po své sinusoidě napříč generacemi.

Toto téma diplomové práce jsem si zvolil na základě jeho aktuálnosti a osobního vztahu k životnímu prostředí. Mám kladný vztah k přírodě, snažím se ji ochraňovat a trávit v ní co možná nejvíce času. Dalším podnětem volby bylo to, že zhruba 16 let pracuji jako středoškolský učitel a mám blízko k cílové skupině, která je předmětem pozorování ve zvoleném výzkumu.

Generace, která právě navštěvuje střední školy, bude muset čelit tomu, co předchozí generace napáchaly svou činností a nezodpovědným přístupem. Společnost se snaží toto téma nedramatizovat, nemedializovat a ráda na něj ve své pohodlnosti zapomíná. Zrcadlení jedince a jeho povahových rysů se odráží i v lidstvu samotném, člověk riskuje tak dlouho, dokud mu to vychází. Jako příklad bych zde uvedl různé sociopatologické jevy, zneužívání návykových látek, závislosti, krádeže. Dokud se jedinec nedostane do osobní srážky s rizikem, které již výrazně ohrožuje jeho zdraví, svobodu či život, pokračuje ve svých zvyklostech i když dobře ví, že nečiní tímto počínáním správně. Toto se pak odehrává celosvětově a terčem této činnosti je planeta Země, a my se dostáváme do konfrontace s ní a zároveň i s námi samotnými. Kladu si otázku, kam až člověk půjde za svou „Ekonomikou“ a jak dlouho bude přehlížet svou budoucí, vratkou existenci.

Teoretická část práce si klade za cíl objasnit téma globální problematiky pro pochopení souvislostí ve zvoleném charakteru výzkumu. V průběhu tohoto úseku se snažím opřít o aktuální vědecká stanoviska z této oblasti. Popisuji systémy, zákony, opatření a perspektivy v oblastech mezinárodních i regionálních. Jelikož je téma

globálních problémů velmi rozsáhlé, práce bude cíleně mířit na ekologické a environmentální oblasti za účelem konkrétního výstupu z výzkumného šetření.

Praktická část je zaměřena na výzkum, který je ve výsledku podložen výpověďmi žáků, kteří se ho účastnili. Struktura celého tohoto výzkumu a zvolený plán je v této části objasněn v jednotlivých bodech. Volba strategií, vytyčené hypotézy a jejich následné vyhodnocení a posouzení v jednotlivých tematických okruzích pak vypovídá o informovanosti, názorech a postojích středoškolské mládeže. V praktické části jsou pro souhrnný přehled ve výzkumu vygenerovány grafy a tabulky za účelem porovnání výsledků. Diskuze a závěr jsou poslední kapitolou celé této práce a uzavírají toto zpracované téma.

TEORETICKÁ ČÁST

V této části práce budou popsány a vysvětleny jednotlivé pojmy, které úzce souvisí se zvoleným tématem diplomové práce. Oblast globálních problémů je velmi obsáhlá, a proto se zaměříme pouze na ty zásadní. Mezinárodní úmluvy, organizace a programy, které fungují jako ochranný prvek v této problematice, budou charakterizovány z hlediska jejich účelu, působnosti, politiky a struktury. Významným prvkem v teoretické části bude náhled do výchovy a vzdělávání středoškolské mládeže, jejich hodnotových žebříčků a názorů, které má tato generace ke světu i k sobě samým.

Popsány budou formy a procesy, které jsou při edukaci v této oblasti uplatňovány. To vše povede k tomu, abychom v části praktické mohli lépe pochopit postoje, které studenti zaujímají ke globální problematice.

1.Globalizace

Globalizace je z časového hlediska dlouhodobým procesem v postupném propojování světa na úrovních environmentálních a sociálních. Výrazná je zejména v oblasti lidských vztahů, exportu a importu zboží či kulturního kapitálu, dále pak působením na národní i mezinárodní instituce. Součástí globalizačních procesů jsou výrazné změny v přírodním prostředí (Pána a Pospíšilová, 2012, s. 22).

Téma Globalizace se samozřejmě dotýká i procesu výchovy a vzdělávání současných a budoucích generací. V dokumentu s názvem Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, který zpracovala osmičlenná skupina odborníků za účelem stanovení hlavních priorit ke směřování cílů a vzdělávací politiky, je i téma vnějších trendů globalizace, které ovlivňují vzdělávání v horizontu 2030+. Cíle směry a principy v tomto dokumentu jsou aplikovatelné pro všechny stupně vzdělání (Msm.cz, 2019).

Globalizace má formu homogenní spotřeby, kde lidé konzumují stejné druhy jídla, nosí relativně stejné oblečení, podobná je i industrializace, média mají podobný charakter sdělování a lidé disponují jakousi univerzálností projevu. Globalizace se snaží i o spojování kultur a tím zanikají kultury lokální. Mezinárodní korporace se snaží ovlivňovat celosvětovou ekonomiku, vytlačují tak menší společnosti z mezinárodního trhu, vznikají velké ekonomické i společenské rozdíly. Můžeme zde hovořit o celosvětovém pohybu v oblastech mezinárodních obchodů, migraci obyvatelstva, šíření znalostí či kapitálových a investičních tocích. Formy globalizace nehledají cesty k šetrnému hospodaření v rámci životního prostředí, ale jsou nejsilnějším protivníkem proenvironmentálního chování lidské společnosti.

Horká uvádí, že Globalizace je chápána ve čtyřech základních dimenzích: prostorové, časové, problémové a osobní. V prostorové dimenzi se jedinec učí chápat nejbližší okolí pro pochopení světa jako celku, kde lokální prostředí ovlivňuje globální a naopak. Časová dimenze pak pojednává o konsekvenci v přítomnosti, budoucnosti a minulosti a jejich vzájemné propojenosti a ovlivnitelnosti. Globální problémy jako terorismus, nemoci, či ekologické katastrofy jsou provázány nejen časoprostorově, ale mají i jistou interní podstatu, tedy problémovou dimenzi. Pochopení světa má jistou spojitost s pochopením sebe sama, celosvětové problémy ovlivňují pak jedince a není vnější cesty, bez cesty vnitřní (Horká, 1996, s. 39).

Globalizace může být rovněž pozitivně vnímána v podobě pestré komunikace mezi národy, společnými aktivitami, sjednocováním názorů, universálně platných zákonů, rozšiřováním znalostí a dovedností jiných kultur, cestováním či pracovními možnostmi.

Blíže o globalizaci:¹

¹ (Eriksen 2012, Chirico 2013, Adams 2013, Appadurai 2001).

1.1 Vznik globalizace a její působení

Globalizace má svůj nejzásadnější rozvoj v 19. století, její počátky můžeme nacházet již ve starověku. Velký rozkvět zažívá v 60. letech 20. století, která jsou spojena s vysokým rozvojem nových technologií, robotizací a celkovým rozmachem průmyslu. Industriální epocha a průmyslová revoluce jsou nazývány třetím velkým třeskem vztahů lidí a přírody. Toto období nazýváme podle Crutzena a Stoermenta **Antropocén** a má své počátky v roce 1784, kdy byl vynalezen parní stroj, dále pak v průběhu Francouzské revoluce a zrodu Deklarace nezávislosti v USA, kdy tyto události přinesly zásadní společenské změny. V tomto období se planeta Země stala planetou lidí a ti se pak začali chovat jako majitelé celé planety. Lidé jsou opravdu pány planety Země s vlastnickými právy ale i povinnostmi, které z tohoto vzájemného stavu vyplývají (Moldan, 2009, s. 8–29).

Globalizace a její podstata má spíše charakter devastační z pohledu udržitelnosti a přístupu lidí. Jejím krédem je neustále narůstající a celoplošně působící ekonomický systém na úkor ekologického.

Od dob průmyslové revoluce se lidstvo začalo chovat nezodpovědně k přírodním zdrojům, jako by se tyto zdroje nedaly vyčerpat. V posledních 50 letech škody napáchané nezodpovědným chováním člověka narůstají tak, že dalece překračují samoregulační schopnosti biosféry (Saugout a Ichbiah, 2009, s. 11–12).

Globalizace jako by byla slepá a nebrala v potaz varovné signály, takřka ve všech jejích oblastech. Navzdory programově opozičním opatřením v rámci mezinárodních problémů vyvíjí stále se zrychlující tempo růstu a stává se nekontrolovatelnou. Lidstvo je na prahu hledání nových mezinárodních struktur, čím rychlejší a zásadnější bude jeho reakce na globální problematiku, tím bude úkol efektivnější a lépe uchopitelný.

Globální nebezpečí je jen symptomem toho, že lidstvo ve svém vývoji přišlo do stádia, kde se stalo nutností hledání hodnot, které by mohly být novým regulátorem celospolečenského života (Pospíšil a Roubalová, 2010, s. 17).

2. Globální problémy, komplexní pohled

„Globální problémy definujeme jako současný jev ovlivňující životy lidí nebo zdraví planety nebezpečným nebo potenciálně nebezpečným způsobem“ (Pike a Shelby, 1994, s. 35).

Část této kapitoly si klade za cíl podrobněji popsat a objasnit globální problémy naší planety za účelem pochopení souvislostí ve výzkumném procesu v části praktické.

Na tomto místě bych rád poukázal na spleť řetězec, kterým oplývá planeta Země a my ho nazýváme životem a jeho formami. Spleť forem živých a neživých poukazuje na nedělitelnou pospolitost, je-li tedy ohrožena či strádá jedna složka, nutně se to projeví v mnoha dalších oblastech. Každé lidské počínání v širším spektru se tedy ukazuje jako narušování rovnováhy mezi všemi druhy a je tedy globální. Člověk drží planetu pevně ve svých rukách, ale toto sevření je přitom velmi křehké. Globální problémy se nacházejí ve všech oblastech a strukturách a mohli bychom je členit do dvou základních kategorií, a to na problémy které jsou příčinou lidského jednání a problémy způsobené přírodními živly.

2.1 Členění globálních problémů

Za globální problémy jsou většinou označovány takové společenské, hospodářské a environmentální jevy a procesy, jejichž účinek a dopad nelze zúžit na určité území, tedy účinky nejsou pouze lokální, ale odrážejí se v celosvětovém rozsahu a zároveň dopady těchto jevů ohrožují svět v různých oblastech jeho existence. Řešení globálních problémů nebo zmírnění jejich důsledků vyžaduje celosvětovou a koordinovanou spolupráci. Globální problémy jsou hrozbou z hlediska jejich trvání v čase a tím mohou ohrožovat environmentální stabilitu Země pro pozdější generace. Globální problémy a jejich nárůst lze popsat ve dvou úrovních a to: Kvantitativní, tedy rychlý nárůst světové populace a s tím spojené rozsáhlé zásahy do ekologického prostředí činností člověka a kvalitativní, v konsekvenci rozmachu nových technologií, propojení pracovních činností, pospolitosti v oblastech environmentální, ekonomické, sociální a kulturní. Každá změna na určitém území má rozsáhlé globální dopady v těchto oblastech (Pána a Pospíšilová, 2012, s. 48–49).

Oteplování, znečištění vody, znečištění ovzduší, kácení pralesů a lesů, nakládání s odpady, zvedání hladiny oceánů, nadměrná konzumace, nadměrná výroba, skládky, plastové ostrovy, nemoci, epidemie, ekonomické krize války a mezinárodní konflikty. Tato, a mnohá další témata spadají do kategorií globálních problémů. Specifické členění můžeme konkretizovat do tří hlavních kategorií:

1. Enviromentální problémy

Do této kategorie spadají klimatické změny, znečišťování vody a ovzduší, odlesňování a půdní eroze, přírodní katastrofy jako povodně a požáry.

2. Sociální a kulturní problémy

Mezi nejčastější jevy patří demografické rozdíly, nedostatek potravin, epidemie a nemoci, problém globální bezpečnosti a nerovnosti zákonů a opatření.

3. Ekonomické problémy

Poslední kategorii tvoří chudoba některých států, jejich zadluženost a jistou zaostalost v přístupu k moderním technologiím. (Pána a Pospíšilová, 2012, s. 48–51).

2.2 Opatření prováděná v rámci globálních problémů

Opatření v těchto oblastech jsou zakotvena v zákonech a úmluvách jednotlivých zemí, které se na základě kooperace snaží o jistou universální a internacionální platnost. Můžeme říci, že opatření mohou probíhat v lokálním měřítku, zaměřeni se na konkrétní problém v určitém regionu, který se týká jednotlivců, ale může zásadně ovlivnit dění v oblastech celosvětových. Stejně tak může být již vzniklý problém řešen v rámci světových opatření tak, aby nezasahoval do určitých regionálních teritorií.

Mezinárodní úmluvy týkající se globálních problémů jsou jistou reakcí na požadavky v oblastech, které je nutno řešit a mají primární, sekundární i terciální charakter. Jsou uplatňovány individuálně a to, co se například stává neodkladným problémem v rámci kontinentu, se nemusí dít nutně na kontinentech ostatních, ale můžeme tomu na základě empirického pozorování a podložených fakt předcházet celosvětově. Můžeme se tak poučit z chyb či naopak příkladného přístupu k té či oné problematice jiných zemí. Některé úmluvy mají tedy povahu transcendentální, přesahují hranice jednoho území a zasahují do celé struktury lidského bytí. V rámci uspořádání celého světa můžeme říci, že i úmluvy Evropské unie zasahují do světových politik skrze mezinárodní vyjednávání.

Řešení problémů životního prostředí často přesahuje hranice států a tím se stávají předmětem mezinárodního práva, to je pak založeno na společných prohlášeních (deklaracích) zástupců jednotlivých států, ty jsou následně probírány na mezinárodních konferencích a zde jsou pak přijaty dohody a úmluvy (konvence). Uzavření těchto konvencí je vleklý proces, končící až jejich ratifikací tedy uznáním a jejich zařazením do praxí, tedy implementací (Štulc a Götz, 1999, s. 58).

Mezi úmluvy mezinárodního charakteru patří například:

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví sepsaná v Paříži roku 1972, která pojednává o závazku států pečovat a spravovat dědictví památek jako jsou historické budovy, národní parky, jezera hory i celá města. Úmluvy se účastní celkem 167 států.

Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států byla sjednána 25. 2. 1991 ve městě Espoo ve Finsku. Cílem úmluvy bylo přijetí všech vhodných a účinných opatření k prevenci, snížení a omezení závažných negativních vlivů činností přesahujících hranice států (především v sektoru průmyslu, energetiky, dopravy) na stav životního prostředí a v konečném důsledku tak i na zdraví všeho obyvatelstva (Mzp.cz, 2019).

Mezi úmluvy v rámci EU můžeme zařadit:

Natura 2000 je úmluva v rámci Evropské unie a jsou v ní vytyčena a zmapována chráněná území, která jsou domovem nejvíce ohrožených druhů živočichů a rostlin. Pod ochranu Natury 2000 spadá celkem 253 přírodních stanovišť. **Evropská úmluva o krajině** vznikla v roce 2000 ve Florencii. Jejím předmětem jsou krajiny přírodní, městské, industriální i venkovské a především pak krajiny narušené, potřebující ochranu (Mzp.cz, 2019).

Další aktivity, které směřují ke globálním opatřením mohou být ze stran obcí, států i jednotlivců. Medializace hraje při šíření a podpoře důležitou roli, je ale často zkreslována, mnohdy jí jsou přičítány cílené argumenty, jindy je publikem nevnímána.

Proč se starat o globální problémy:

Protože se jedná o globální záležitosti, důsledky jednání, nečinnosti nebo nepřiměřeného jednání v těchto otázkách, budou tedy pocítěny globálně, nejen někde na druhé straně světa. Důsledky této nečinnosti lze rozdělit na ekonomické, sociální, bezpečnostní, zdravotní a důsledky ohrožení životního prostředí (Bhargava, 2006, s.47).

Těmito důsledky je provázán celý světový systém a tyto jednotlivé složky na sebe navzájem navazují a jsou propojeny v závislosti jedna na druhé. Řešení problémů je celosvětový počin řešitelný nejen státními a mezinárodními úmluvami a dohodami, ale i skupinami a jednotlivci.

3. Organizace a programy v rámci globální i místní politiky

V rámci tématu této práce, která je cílená k postojovým hodnotám, názorům, povědomí, informovanosti a vzdělanosti středoškoláků v globálních oblastech, je nutné představit i strategie, politiky, opatření a zákony, které jsou jakýmsi regulátory globálních problémů. Bez těchto struktur by situace na naší planetě byla zcela jiná, nekontrolovatelná ve svých důsledcích. Mají-li si tedy žáci středních škol vytvářet postoje, musí znát téma problému, ale i opatření či způsob, kterým je možné jej řešit v lokálním i mezinárodním měřítku. Politika těchto organizací má ve svých strukturách i rámec výchovně a vzdělávací.

Organizace zabývající se celosvětovou problematikou vznikaly již v 18. století. Postupně se začaly rozvíjet a přidávat další ve stoletím 19. a 20. Dnes jsou již tyto soustavy pevnými a plně fungujícími celky, které mezi sebou navzájem kooperují. Mají své pobočky po celém světě, jsou nedílnou součástí zákonů takřka všech vyspělých zemí a mají značnou moc vstupovat do ekonomického, politického a kulturního dění. Zaměstnávají velký počet lidí na různých pracovních úrovních a podporují menší instituce v tomto sektoru.

3.1 Mezinárodní organizace

Mezinárodní organizace mají svou odlišnou politiku a cíle působnosti. V této kapitole se pokusím vyjmenovat jen ty nejnámější, které kooperují s tématem globalizace. Své působení uplatňují celosvětově v rámci svých kompetencí a nástrojů k řízení.

OSN-Organizace spojených národů, která vznikla po 2.světové válce v roce 1945, charta byla ratifikována Čínou, Francií, Sovětským svazem, Velkou Británií a USA.

Mezi její hlavní cíle patří:

-Udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

-Rozvíjet mezi národy přátelské vztahy založené na respektování zásad rovnoprávnosti a práva na sebeurčení národů.

-Spolupracovat při řešení mezinárodních ekonomických, sociálních, kulturních a humanitárních otázek a podpoře základních lidských práv a svobod.

-Být centrem pro koordinaci kroků, které národy podnikají v zájmu dosažení těchto společných cílů (OSN.cz, 2020).

IUCN-Mezinárodní svaz ochrany přírody za uchování přírodních zdrojů byla založena v roce 1948 ve Švýcarsku. Součástí organizace je 208 států a vládních agentur, spolupracuje s ní zhruba 15000 vědeckých pracovníků z celého světa. Je to demokratická unie, která sdružuje nejlivnější organizace z celého světa, její prioritou je udržitelnost rozvoje (IUCN.org, 2020).

OECD-Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj sdružuje v současné době 36 států. Řídí ekonomickou a sociálně-politickou kooperaci členských zemí, zprostředkovává nové investice do různých odvětví, podporuje mezinárodní obchod. Vytváří politiku prosperity a rovnosti příležitostí. Společně s vládami, politiky a občany se snaží o zavedení mezinárodních norem v oblastech sociálních, ekonomických a enviromentálních problémů (OECD.org, 2019).

GREENPEACE je nezávislá ekologická organizace působící v 55 státech světa. Její činnost trvá již 47 let. Cílem organizace je chránit životní prostředí a jejím krédem je nezávislost na finančních darech od států politických stran a firem.

Vize této organizace jsou:

Prosazení energetické revoluce

Ochrana světových oceánů a pralesů

Globální odzbrojení

Budoucnost bez toxických látek

Trvale udržitelné zemědělství

(Greenpeace, 2020).

Všechny tyto organizace mají již několikaletou působnost ve svých vytyčených oblastech a to celosvětově. Zaměstnávají tisíce odborníků, rozvíjejí a šíří svou politiku různými mediálními prostředky. Kooperují mezi vládami, politickými uskupeními, státy i mezi sebou navzájem. Reagují na aktuální potřeby a požadavky v konkrétních oblastech podpory a pomoci. Jsou oponenty globálních korporací a jisté záchranné ostrovy k udržitelnosti života na Zemi.

3.2 Organizace působící na území ČR

Organizace, které mohou vychovávat, vzdělávat, pomáhat a podporovat místní obyvatelstvo, jsou pro tuto práci stěžejní, jelikož nejvíce ovlivňují generaci našich středoškoláků. Můžeme je dle jejich zákonného ukotvení členit do kategorií státní a nestátní organizace. Vzdělávání v rámci školských i jiných systémů mnohdy probíhá ve spolupráci, či za podpory těchto organizací.

Státní instituce zabývající se ochranou přírody:

Ministerstvo životního prostředí

Řídí ochranu životního prostředí, zjišťuje mezinárodní spolupráci, vyhlašuje národní přírodní památky a rezervace, chráněné rostliny a živočichy.

Česká inspekce životního prostředí

Kontroluje dodržování právních předpisů, které se týkají ochrany přírody, ochrany ovzduší, vod, lesů a nakládáním s odpady. Inspekce pozastavuje nebo omezuje činnost poškozující ekologii a ukládá sankce a pokuty.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Její hlavním posláním je péče o chráněná území, která leží mimo národní parky, chráněné krajinné oblasti, zabezpečuje výzkum týkající se ochrany druhů a znalecké činnosti v oblasti ochrany přírody.

Státní fond životního prostředí

Finančně podporuje projekty týkající se zlepšení životního prostředí. Plynou sem poplatky za ukládání odpadů, vypouštění odpadních vod a státní dotace.

Okresní úřady

Zpracovávají koncepci ochrany přírody v okrese, vyhlašují přírodní památky, parky a rezervace, vykonávají státní správu v daném okrese.

Stráž přírody

Je oprávněna zjišťovat totožnost osob, které porušují předpisy týkající se ochrany přírody a těmto osobám udělovat blokové pokuty.

Obce

I obce mají jisté menší pravomoci v podobě méně významných zásahů do životního prostředí (Šlegl, Kislinger a Laníková, 2002, s. 134–135).

Nestátní neziskové organizace můžeme podle jejich působnosti rozčlenit na:

Občanské sdružení je nejčastější formou neziskové organizace v ČR, je upraveno zákonem č. 83/1990 Sb. O sdružování občanů. K jeho založení je zapotřebí 3 osob, alespoň jedné musí být více jako 18 let. Příklady: Český svaz ochránců přírody, Zelený kruh, Arnika, Brontosaurus, Děti Země, Hnutí Duha, Junák.

Obecně prospěšná společnost je upravena v zákoně č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a pojednává o jejich zakládání a hospodaření. Podmínkou pro fungování této společnosti je poskytování obecně prospěšných služeb. Tyto služby jsou přesně popsány ve shora uvedeném zákoně. Příklady: Přátelé přírody, Koniklec, Chaloupky.

Nadace a nadační fondy se zabývají organizovanými sbírkami finančních prostředků, které pak slouží ku prospěchu a účelu k tomu určenému. Příklad: Nadace Partnerství, Nadace Veronica, Nadace Envioptium, Nadace na ochranu zvířat, Nadace proměny.

Zájmová sdružení právnických osob nadále existují, ale od roku 2014 nemohou na základě úpravy zákona § 20f až § 20j zákona č. 40/1964 Sb. dále vznikat, členy mohou být pouze právnické osoby. Příklady: Česká brána 21, Ekologická energetika (Neziskovky.cz, 2015).

3.3 Pole působnosti vybrané organizace

Na tomto místě uvádím jednu organizaci z důvodu pochopení struktury a obsáhlosti možného zapojení se do výchovně vzdělávacích aktivit. Pozitivní pohled na výroční zprávu z roku 2018, organizace Pavučina, která se specificky zaměřuje na ekologickou výchovu a její výchovné a vzdělávací aktivity pro děti, učitele i veřejnost. Co by do počtu: 675 816 zapojených účastníků do všech akcí členů Pavučiny, 181 906 účastníků v 8 898 denních výukových ekologických programech, 11 464 účastníků na 536 pobytových ekologických programech, 9 151 pedagogů, studentů a dalších vzdělávatelů v 488 vzdělávacích programech, 159 pedagogů na 7 specializačních studiích, 1 960 žáků a studentů navštěvující 159 pravidelných kroužků, 29 466 žáků a studentů na 668 nepravidelných mimoškolních akcích, 12 867 „nepedagogů“ na 566 vzdělávacích programech, 255 131 účastníků na 913 akcích pro veřejnost, 73 923 účastníků v dalších 121 aktivitách v oblasti EVVO (Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta), 99 789 účastníků zapojených v 18

dlouhodobých programech a projektech, 104 869 kusů publikací v 89 vydaných titulech (Pavucina-sev.cz, 2018).

3.4 Programy a jejich poslání

OSN cíle udržitelného rozvoje Agenda 2030

OSN a jeho program, který započal v roce 2015 a měl by probíhat do roku 2030, navazuje na Agendu Rozvoj cílů tisíciletí. Vytyčuje 17 cílů udržitelného rozvoje, které chce ve sledovaném období celosvětově uplatňovat a dodržet (Osn.cz, 2020).

Jedná se o nejrozsáhlejší projekt, který je cíleně mířen proti globálním problémům na celém světě se zaměřením na všechny lidské oblasti. Česká republika se do projektu zapojila v roce 2017.

Agenda 2030 představuje pro země z celého světa příležitost zamyslet se nad tím, které skupiny obyvatel stojí od naplnění cílů udržitelného rozvoje nejdále a vytvořit mechanismy, které by umožňovaly zapojení nejen do implementace SDGs (17 cílů udržitelného rozvoje), ale také do formulace dílčích národních cílů. Agenda dále vyzdvihuje význam demokracie, dobrého vládnutí a právního státu jako předpokladu pro udržitelný rozvoj ve všech jeho částech (Mzp.cz, 2019).

Obrázek č.1: Cíle udržitelného rozvoje

(Osn.cz, 2019)

Každý ze 17 cílů na uvedeném obrázku, je dále rozšířen a členěn na cíle dílčí, které konkretizují prvky k naplnění cíle hlavního tématu. Všechny vytyčené cíle, včetně cílů dílčích, by měly být naplněny do roku 2030. V rámci tématu diplomové práce jsou pro nás podstatné všechny tyto uvedené cíle, jelikož mají být uplatňovány globálně. Jeden je však specifický a zaměřuje se na kvalitní vzdělávání a tento cíl je v rámci práce, která se specificky zaměřuje na žáky středních škol, nejpodstatnější. Rozhodl jsem se jej zde popsat v celé jeho struktuře.

Cíl č. 4: Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny

4.1 Zajistit bezplatné, rovnoprávné a kvalitní primární a sekundární základní vzdělání, které bude mít odpovídající a efektivní studijní výsledky pro všechny dívky a chlapce.

4.2 Zajistit, aby všechny dívky a chlapci měli možnost kvalitního rozvoje v raném dětství, aby měli přístup k předškolní péči a vzdělání tak, že budou připraveni pro základní vzdělávání.

4.3 Zajistit rovný přístup všech žen a mužů k cenově dostupnému a kvalitnímu odbornému, učňovskému a vyššímu vzdělání, včetně univerzitního.

4.4 Zvýšit počet mladých a dospělých, kteří mají příslušné dovednosti včetně technických a odborných, které budou předpokladem pro zaměstnání, důstojné pracovní zařazení a pro podnikání.

4.5 Eliminovat genderové nerovnosti ve vzdělávání a zajistit rovný přístup ke všem úrovním vzdělání a odborné přípravy pro znevýhodněné osoby se zdravotním postižením, původní obyvatelstvo či ohrožené děti.

4.6 Zajistit, aby všichni mladí a značná část dospělých mužů i žen dosáhla čtenářské a matematické gramotnosti.

4.7 Zajistit, aby všichni studenti získali znalosti a dovednosti potřebné k podpoře udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání o udržitelném rozvoji a trvale udržitelném způsobu života, o lidských právech, genderové rovnosti, dále pomocí podpory kultury míru a nenásilí, globálního občanství i docenění kulturní rozmanitosti a příspěvku kultury k udržitelnému rozvoji.

4.a Vybudovat a vylepšit genderově citlivá vzdělávací zařízení, která budou vhodná pro děti i lidi se zdravotním postižením, a poskytnout bezpečné, nenásilné, inkluzivní a efektivní vzdělávací prostředí pro všechny.

4.b Do roku 2020 výrazně na celém světě rozšířit počet stipendií pro studenty z rozvojových zemí, zejména těch nejméně rozvinutých, včetně malých ostrovních

a afrických států, pro zápis do vysokoškolského vzdělávání, učňovské přípravy a vzdělávacích programů v informačních a komunikačních technologiích, technologických, stavebních a vědeckých oborech v rozvinutých i rozvojových státech.

4.c Do roku 2030 výrazně zvýšit počty kvalifikovaných učitelů, a to i prostřednictvím mezinárodní spolupráce pro vzdělávání učitelů v rozvojových zemích, zejména těch nejméně rozvinutých včetně malých ostrovních rozvojových států (Osn.cz, 2020).

Cíle v tomto dokumentu mezi sebou kooperují v jednotlivých sekcích a požadavkem ke splnění jedné dílčí činnosti v jednom ze sedmnácti cílů, je součástí plnění jiného tématu. Provázanost témat tu hraje významnou roli v konkrétní globální spolupráci. Dokument je jedinečný ve svých cílech, jejich pestrosti a záměru, dle mého názoru je ale časově a v takové míře požadavků velmi těžko realizovatelný.

3.5 RVP v rámci středoškolského vzdělávání

Rámcový vzdělávací program je stěžejní dokument pro naši cílovou skupinu z hlediska formálního vzdělávání, tedy vzdělávání uskutečňujícího se na půdě škol. Zde se žáci v rámci školních vzdělávacích programů, které si každá škola zpracovává sama, dozvídají potřebné informace z různých tematických okruhů. To, do jaké míry a rozsahu má každá škola zapracována témata z environmentální a globální problematiky, je i jedním z ukazatelů postojů naší středoškolské mládeže.

RVP tvoří závazný rámec pro tvorbu vzdělávacích programů ve všech typech škol. Je kategoricky členěn do jednotlivých sekcí, které konkretizují svou formu z hlediska předškolního, základního, středního odborného vzdělávání, vzdělávání pro gymnázia, speciálního vzdělávání a uměleckého vzdělávání. Tuto strukturu zaštiťuje školský zákon č.561/2004 Sb. Tyto programy stanovují konkrétní cíle, formy, délku a rozsah vzdělávání podle oboru vzdělávání. Dále pak profesní profil, organizační uspořádání, způsob ukončení studia a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Program má ve svých požadavcích i materiální, personální a organizační podmínky i podmínky BOZP. Z RVP vytvořený školní vzdělávací program vydává ředitel konkrétní školy, jeho povinností je tento program presentovat na veřejně přístupném místě k možnému nahlédnutí, vytvoření kopie či opisu. Programy jsou v průběhu let upravovány a doplňovány. V současnosti připravuje národní ústav pro vzdělávání rozsáhlou revizi RVP, která započne roku 2020, podkladové studie jsou

již v současné době zveřejňovány. Rámcový vzdělávací program má širokou a rozsáhlou strukturu, která vytyčuje jednotlivé předměty, studijní obory, učební plány a klíčové kompetence, které vycházejí z koncepce celoživotního učení. Kompetence v rámci RVP mohou být následující: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanská, kompetence k podnikavosti (Nuv.cz, 2011–2020).

RVP obsahuje takzvaná průřezová témata, které reprezentují aktuální problémy ve světě, ty vytvářejí příležitosti pro individuální postoje žáků a pomáhají rozvíjet osobnost žáka v oblasti postojů a hodnot. Mají jednotné zpracování a obsahují charakteristiku průřezového tématu, téma je pak rozpracováno do jednotlivých okruhů. Průřezová témata jsou rozdílná v rámci středního, základního a dalšího vzdělávání, tak aby ve svých edukačních prvcích oslovila konkrétní věkovou skupinu.

RVP pro základní vzdělávání vymezuje tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Průřezová témata v rámci gymnázií jsou:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova (Nuv.cz, 2011–2020).

Z rámcově vzdělávacích programů pro gymnázia bych se rád zaměřil na dvě, které úzce souvisejí s tématem diplomové práce. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, která je dále členěna na tematické okruhy: globalizační a rozvojové procesy, globální problémy, jejich příčiny a důsledky, humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce, žijeme v Evropě, vzdělávání v Evropě a ve světě. Druhým je environmentální výchova, která má rovněž své další členění do

jednotlivých okruhů: problematika vztahů organismů a prostředí, člověk a životní prostředí, životní prostředí regionu a České republiky (Nuv.cz, 2011–2020).

Z průřezových témat uvádím pouze některá, a to pro porovnání v závislosti na stupni vzdělávání. Environmentální oblast, která je podstatou popsání tohoto dokumentu se objevuje prakticky ve všech školních rámcových programech. Každý tematický okruh má svou specifickou osnovu, která danou oblast dále rozvádí a specifikuje. Rámcově vzdělávací programy poskytují ucelenou programovou strukturu školám pro tvorbu školských vzdělávacích programů, ty jsou následně využívány v procesu výchovy a vzdělávání mezi pedagogy a žáky v jednotlivých předmětech. Účelem uvedení a popsání tohoto programu je z důvodu jeho primárního zásahu do vzdělávacího procesu středoškolské mládeže.

3.6 Státní program EVVO a EP na léta 2016-2025

Celým názvem Státní program environmentálního vzdělávání osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016-2025 je klíčovou národní strategií pro environmentální oblast a environmentální poradenství, která strukturovaně definuje vizi, cíle a opatření či v jistých částech i úkoly do nichž se vedle orgánů státní správy zapojují kraje, obce a města, školy, specializovaná zařízení ekologické výchovy a environmentální poradny plus další subjekty zřizované nejen veřejnou správou, ale i subjekty soukromé, neziskové organizace, vzdělávací a výzkumné instituce, muzea, ZOO, botanické zahrady, lesnické instituce, knihovny či zařízení církví. Prvním programem s takovýmto zaměřením byl program z roku 2000, který nesl podobný název. V průběhu dvaceti let však došlo k velkým změnám ve společenských i ekologických oblastech, proto bylo nutno tento program zaktualizovat na současné požadavky. Povinnosti zpracovávat takové programy vyplývá ze zákona MŽP z § 13 odst. 3 písm. a) zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Plnění tohoto programu probíhá prostřednictvím sekčních plánů, které jsou rozděleny do jednotlivých časových úseků, většinou tři let. Stěžejním cílem tohoto programu je rozvoj kompetencí pro environmentálně odpovědné jednání, které je v současné i budoucí době co možná nejpříznivější pro životní prostředí v České republice. Odpovědným jednáním je rozuměno osobní, občanské a profesní jednání, které se týká zacházení s přírodou a jejími zdroji, chování člověka jako spotřebitele, který ovlivňuje své okolí pomocí demokratických a právních prostředků. EVVO a EP ke

způsobu takového jednání člověka pouze připravuje, konkrétní jednání je pak svobodným rozhodnutím jednotlivce. Tento program rozvíjí kompetence v oblastech, které jsou přesněji popsány v následující tabulce (Mzp.cz, Evvo a Ep, 2019).

Tabulka č.2: Kompetence pro environmentálně odpovědné jednání

<i>Oblast kompetencí</i>	<i>Rámcové vzdělávací cíle</i>
Vztah k přírodě	☐ Potřeba kontaktu s přírodou ☐ Schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím ☐ Citlivost k přírodě ☐ Reflexe různých pohledů na přírodu, postojů k ní a ujasňování si vlastních hodnot a postojů
Vztah k místu	☐ Znalost místní krajiny, jejích jedinečností a schopnost interpretovat je v souvislostech ☐ Vědomí sounáležitosti s místem a regionem a pocit zodpovědnosti za něj
Ekologické děje a zákonitosti	☐ Zájem o pochopení ekologických dějů a jejich zkoumání ☐ Schopnosti a dovednosti pro zkoumání přírody a životního prostředí ☐ Porozumění základním ekologickým dějům a zákonitostem
	☐ Porozumění významu ekologických dějů a zákonitostí pro život člověka ☐ Propojování znalostí ekologických dějů a zákonitostí s každodenním životem
Environmentální problémy a konflikty	☐ Schopnost analýzy environmentálních problémů a konfliktů ☐ Schopnost formulovat vlastní názor na problém, posuzovat variantní řešení a navrhnout řešení vlastní ☐ Schopnost spolupráce a komunikace při řešení environmentálních konfliktů
Připravenost jednat ve prospěch životního prostředí	☐ Znalost základních principů ochrany životního prostředí ☐ Znalosti a dovednosti potřebné pro šetrné zacházení s přírodou a přírodními zdroji ☐ Znalosti a dovednosti pro spotřebitelské chování ☐ Znalosti a dovednosti pro aktivní ovlivňování svého okolí ☐ Přesvědčení o vlastním vlivu na předcházení a řešení problémů životního prostředí

Zdroj: (Mzp.cz, Evvo a Ep,vs.5, 2019)

Vize celého tohoto programu:

„Chceme společnost šetrnou a přátelskou ke svému životnímu prostředí, kde každý občan ČR má zajištěný přístup ke vzdělávání, výchově a informacím, které umožňují rozvoj znalostí, dovedností a motivací aktivně jednat ve prospěch životního prostředí a vytvářet společnost směřující k udržitelnému rozvoji“ (Mzp.cz, Evvo a Ep, s.7, 2019).

3.7 Legislativa v České republice

Někteří středoškoláci jsou již plnoletí, další to v průběhu studií čeká, proto by jim zákony České republiky neměly být cizí. S jejich základy jsou již v průběhu studií na základních školách seznamováni a v rámci zvolených studijních oborů a studijních programů jsou jim informace o jednotlivých zákonech rozšiřovány. Tato práce si neklade za cíl podrobně popisovat legislativu, jednotlivé resorty a jejich strukturu, chce jen poukázat na základní ustanovení zákonů v rámci Ministerstva životního prostředí, které má nejbližší k environmentální problematice.

Vybrané zákony v rámci České republiky:

Zákon o životním prostředí č.17/1992Sb.

Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb.

Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí č. 100/2001 Sb.

Zákon o ovzduší č. 86/2002 Sb.

Zákon o odpadech č 185/2001 Sb.

Zákon o ochraně ozonové vrstvy Země č.86/1995 Sb.

Zákon o vodách č.254/2001 Sb.

Zákon o lesích č.67/2000 Sb.

Zákon o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin č.16/1997 Sb.

Na tyto zákony navazují další dílčí zákony a vyhlášky, které upravují a konkretizují jednotlivé složky (Šlegl, Kislínger a Laníková, 2002, s. 134).

Zde uvádím definici jednoho zákona, který je zásadní pro environmentální výchovu a vzdělávání.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

Životní prostředí je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. (Mvcr.cz, 2019)

4. Globální a environmentální výchova

Co je výchova bychom obecně, dle mnoha teorií a pouček mohli popsat tak, že je to záměrné a cílené působení subjektu na objekt. V širším slova smyslu můžeme hovořit o výchově společně se vzděláním. Výchova ke globální problematice je oproti klasickým pedagogickým disciplínám relativně mladou disciplínou, (i když její počátky můžeme sledovat již předchozích stoletích) reagující na současné podněty, tedy podněty v rádech desetiletí. Do povinného školního vzdělávání je v rámci některých předmětů zakomponována převážně výchova k ekologii, či environmentální výchova.

Environmentální výchova je veškeré výchovné a vzdělávací úsilí s jasným cílem zvyšovat spoluzodpovědnost za současný i budoucí stav přírody a životního prostředí, rozvíjí tvořivost, vstřícnost i citlivost lidí k řešení problémů spojených s péčí o přírodu. Utváří ekologické hodnotové orientace, které jsou zaměřeny na dobrovolnou střídmost v konzumaci, duchovní kvality lidského života a hledání příčin ekologické krize i cest k jejímu řešení (Jančaříková, 2010, s. 16).

Tato výchova začíná jako každá jiná výchova již v útlém věku a vzdělávacími subjekty jsou rodiče a rodinní příslušníci. Troufnu si tedy tvrdit, že mají-li rodiče kladný vztah k okolnímu světu a chovají se hospodárně a ohleduplně k ekosystému, přenášejí toto jednání vědomě i podvědomě na své ratolesti.

Každý jedinec se rodí do určité společenské pozice, ta je odvozena od sociální pozice jeho rodiny. Socializace vysvětluje působení společnosti na jedince obzvláště v dětství a mládí. V tomto procesu předává společnost mladé generaci takové sociální entity, jako jsou sociální normy, hodnoty, postoje, vzorce chování, sociální mechanismy, vzory a životní cíle a mladá generace je interiorizuje (Sak a Saková, 2004, s. 145).

Mladý člověk k sobě potřebuje někoho, kdo by ho v jistých vývojových fázích života vzdělával, dohlížel na něj, rozšiřoval jeho pozitivní vnímání okolního světa, byl mu příkladem i oporou při jeho nacházení se v neznámém světě. Tím vstupují do

spolupráce s rodinnými příslušníky pedagogové, lektoři, školitelé, trenéři a další příslušníci vzdělávacích procesů, kteří působí na různých úrovních vzdělávání. V oblasti environmentální výchovy a vzdělávání mohou být hodnoty subjektu a objektu vzájemně zpracovávány k pochopení významu světa jako struktury nebo celku vše ovlivňujícího.

Vzájemná závislost lidí a jejich světa je nedělitelná. Určující je vyvážená funkčnost propojení kultivace vnějšího a vnitřního světa. Člověk potřebuje v tomto světě něco, o co se může opřít, a to jsou především konstanty jako zdraví, rodina, vlastenectví, jazyk, etnikum (Pospíšil a Roubalová, 2010, s. 23).

4.1 Výchova k Ekologii

Úkolem Ekologie by všeobecně mělo být sledování lidské činnosti, pozorovat vlivy, které se promítají do životů rostlin, živočichů, ale i lidí samotných a hledat vhodná řešení i metody k nápravě ztracené, roztržité symbiózy. Základem každé ekologické výchovy by mělo být navázání odpovědnému přístupu k životnímu prostředí, životnímu stylu a jednání člověka jako společenského jedince. Se ztrátou zájmu o ekologii se ztrácí i lidský druh, jelikož je její součástí. Východisko globální výchovy je pochopení souvislostí ve světě jako celku přírodně společenském, který lidská společnost chrání, ale zároveň ohrožuje (Horká, 1996, s. 38).

Chránit přírodu je z mého úhlu pohledu to nejzásadnější, čemu se má člověk učit během vytváření si postojů v přístupu ke globálním problémům. Člověk je tvor přírodní, ale v době industrializace se přírodě začíná spíše vyhýbat. Většina lidí celé planety je soustředěna do největších měst, kde jsou ekosystémy minimálně zastoupeny a postupně vytlačovány vzrůstající výstavbou. Člověk tak s malým kontaktem s faunou a flórou musí mít i menší vztah k její ochraně. Tato globální centra jsou největšími znečišťovateli přírody celosvětově, ve své režii mají největší spotřebu energií, vyprodukují nejvíce odpadových produktů, konzumují tuny potravin denně. Toto prostředí, které už nenazýváme přírodním, má již podobu převážně lidské tvorby a zákony přírody jsou zde nahrazovány zákony lidskými.

Životní prostředí obecně ohrožují některé látky a jejich sloučeniny, a to dvěma způsoby: první je lidská činnost, která v posledním století výrazně převažuje nad druhou, tj. přirozenými přírodními jevy. Některé z těchto látek mohou mít i pozitivní dopad na prostředí, jiné zase indiferentní tedy bez účinku, neutrální. Většina těchto

látek má však převážně škodlivý vliv, nacházejí se v podobách plynných, kapalných, tuhých (Herčík, 2004, s. 15).

4.2 Globální výchova obecně

Jedná se o poměrně nový směr v pedagogickém prostředí, byl navržen a rozpracován v 80 letech v USA, při univerzitě v Yorku. Výchova se pak dále šířila po celém světě, jejími hlavními centry jsou anglicky mluvící země (Centrum pro globální výchovu v Yorku, Mezinárodní ústav pro globální výchovu v Torontské univerzitě). Do České republiky se tato disciplína dostala překladem knih Grahama Pike a Davida Selbyho, které vyvolaly velký ohlas. U nás se jí nejvíce zabývá středisko Sever, Hana Horká, Jiří a Jana Kulichovi a další. Pike a Shelby ji chápou jako směr propojující reflexi globálních problémů země a systémové teorie (Činčera, 2007, s. 21).

Jednotlivé motivy pak dělí do čtyř základních dimenzí:

- **Prostorová dimenze:** uvědomění si vzájemné závislosti mezi lokální a globální rovinou, porozumění vztahu uvnitř systému.
- **Dimenze problémů:** souvislosti mezi studenty a problémy, propojenost jednotlivých problémů a jejich pluralita.
- **Časová dimenze:** zaměření na pravděpodobné, preferované problémy v budoucnosti
- **Vnitřní dimenze:** Vlastní porozumění studentů k jejich rozvoji (Činčera, 2007, s. 21).

Globální výchova a vzdělávání bude mít exponenciální růst v závislosti na prohlubování a rozšiřování globálních problémů, bude ať z nutnosti nebo z podstaty častějším tématem školských vzdělávacích programů jednotlivých škol.

Globální výchova se nezaměřuje pouze na globální problémy, ale hlavně na výchovu všestranně rozvíjející osobnost žáka. Jejím významem a podstatou jsou netradiční metody a prostředky, mnohdy založené na prožitku a osobní zkušenosti. Snaží se vychovávat žáky k aktivním postojům k celkovému uspořádání světa i k sobě samým. Starat se o to, aby svět zprostředkovaný v souvislostech nebyl zjednodušován či schematizován, a aby život na planetě Zemi byl svým posluchačům předán akceptovatelnou formou (Pána a Pospíšilová, 2012, s. 97–98).

Globální výchova umožňuje:

- seznamovat se s rozmanitostí světa a bohatstvím jiných kultur
- poznáváním jiných kultur pochopit sebe sama
- řešení problémů z globálního hlediska, ne pouze z lokálního
- učit se souvislostem
- formovat dynamický a prostupný systém vědomostí
- hledání a využívání mezipředmětových vztahů za účelem holistického pohledu na svět (Pána a Pospíšilová, 2012, s. 97–98).

4.3 Formální, neformální a informální vzdělávání v enviromentálních oblastech

Vzdělávání v celém procesu lidského života probíhá na nejrůznějších místech, institucích a pod dohledem nejrůznějších osob k tomu určených, včetně nás samotných. Jedná se o proces, který obohacuje naše osobnostní kvality, rozšiřuje naše vědomosti a dovednosti a poskytuje nám informace v různých oblastech. Vzdělávání v globální problematice je nám poskytováno stejným způsobem. Se zaměřením se na místo či způsob jakým je nám environmentální vzdělávání obecně zprostředkováváno, blíže popíšeme v této kapitole, a to účelně pro zjištění v jakých formách jsou středoškolské mládeži předávány informace z těchto oblastí.

Formální vzdělávání, které probíhá v rámci školské soustavy na základních, středních, vysokých a dalších školách, je z hlediska časového a informačního působení na studenta to nejvíce intenzivní. Toto vzdělávání má jasný řád, časový harmonogram a osnovy, je tedy jistou povinností se těmito požadavky řídit v rámci jeho úspěšného absolvování. Dalším znakem formálního vzdělávání je výstup v podobě výučního listu, maturitního vysvědčení či vysokoškolského diplomu. Proces, který musí každý student absolvovat, je pro něj dobrovolný, ale závazný vůči průběhu a výsledku. Postupné předávání informací v rámci celé školské soustavy je ovlivňováno v mnoha oblastech. Ovlivňujícím faktorem vzdělávání nejen v enviromentální oblasti jsou proměnné jako je rodina a její příslušníci, životní styl rodiny, osobnost objektu, prostředí školy, kvalita výuky, kvalita učitele, momentální trendy, sociální sítě a média. Tyto a další proměnné v procesu vzdělávání tvoří ovlivňující abstraktní prvky, a to ve všech zde popsaných formách. Můžeme říci, že formální vzdělávání je nejvíce zavazující vůči povinnostem, má ale systém postupného

a citlivého přísunu informací. Neformální vzdělávání se odehrává mimo školskou soustavu a má podobu převážně dobrovolnou. Svoboda při výběru formy zde hraje roli vztahovou a relaxační. Po splnění školních povinností nastává doba odpočinku v podobě fyzické či psychické aktivity. Patří sem například sdružení dětí a mládeže, veřejné knihovny, nestátní neziskové organizace, kluby a střediska volného času. Informální učení je spontánní a probíhá při každodenních činnostech, je neorganizované, probíhá mimo instituce, je bezděčné. Můžeme říci, že je to forma sebevzdělávání a sebe učení v procesu celého dne (Moldan, 2009, s. 316).

Těmito třemi typy vzdělávání se mohou do povědomí středoškoláků dostávat informace z environmentální oblasti a na tomto základě mohou vyhodnocovat a vytvářet si postoje ke globálním problémům naší planety.

Jelikož je práce zaměřená primárně na středoškolskou mládež, tak nejvíce ovlivňujícím lidským prvkem v předávání informací jsou pedagogové na jejich současných školách. Ti v rámci svých předmětů zaměřených na environmentální výchovu mají posilovat a odkrývat téma této problematiky a vést mladé lidi k pozitivnímu poznání světa. Na jejich straně existují jisté překážky, které jim tuto práci mohou znesnadňovat.

Bariéry pro pedagogické pracovníky v environmentální výchově z pohledu různých autorů, dle jejich významu:

1. konceptuální bariéry: chybějící shoda o cílech a obsahu environmentální výchovy.
 2. logistické bariéry: nedostatek času, metodických materiálů, finančních zdrojů, vhodné třídy z pohledu velikosti a uspořádání.
 3. výukové bariéry: kompetence učitelů vést programy environmentální výchovy.
 4. postojové bariéry: chybějící pozitivní vztah k environmentální výchově
- (Činčera et al., 2016, s. 137)

4.4 Informovanost ve virtuálním světě

O globálních problémech získávají současní středoškoláci další informace z internetového prostředí, je to prostor jejich nejrůznějších a nejvyhledávanějších zájmů.

Tito mladí lidé prošli systémem předškolního a základního vzdělávání a v rámci vyučovaných předmětů, exkurzí, přednášek, volnočasových aktivit, kroužků a koníčků čerpali jisté informace, které dnes mohou uplatňovat. V tomto sledovaném

období byli ovlivňováni rodinou, širokou mediální strukturou, vrstevníky a kamarády. Dnes se nacházejí na půdách středních škol, kde jim jsou skrze studijní programy v konkrétních předmětech zprostředkovány informace v rámci enviromentální výchovy. Mají povědomí o tom, co se odehrává v životním procesu, ale chybí jim praktická zkušenost, jejich poznatky mají povětšinou pouze teoretický základ.

Dnešním mladým lidem chybí kontakt s realitou, tedy skutečným prostředím. Většinu svých vjemů soustředí na mobilní telefony a jejich aplikace, které jim nabízí a virtuálně zprostředkovávají okolní svět. Telefon již nemá svou primární komunikační funkci, ale funkci zábavnou, zprostředkovatelskou a informační a jeho nejpodstatnější funkcí je připojení se k internetu. Do celé společnosti se šíří nové formy z oblasti závislosti na takzvaných virtuálních drogách jako je Netolismus: chorobná závislost na internetovém připojení nebo Nomofobie, tedy úzkostná porucha ze ztráty mobilního telefonu či signálu připojení se na internetovou síť. Nejpočetnější a nejrizikovější skupinou jsou právě teenageři.

Ztráta kontaktu se skutečným světem a snad i jistý nezájem o jeho poznávání pomocí smyslů k tomu určených, mají kořeny právě v internetovém prostředí. Na těchto virtuálních místech se ale zároveň odehrává nejrozmanitější spektrum informovanosti. Zde se mladí lidé možná nejčastěji setkávají s environmentálními problémy, které jsou prezentovány blogery, sociálními sítěmi i institucemi z této oblasti. V tomto prostředí se odehrává i jistá forma socializace, tato místa jsou pro ně zásadní pro rozvoj budoucích hodnot, postojů a názorů. Tyto světy přebírají působnost nad světy skutečnými a mají dominantní postavení v procesu získávání informací. Kdybychom tedy chtěli mladou generaci ovlivňovat v procesu vnímání globální problematiky, musíme za nimi cíleně do těchto míst.

4.5 Postoje středoškolské mládeže

„Postojem rozumíme relativně stabilní připravenost jedince reagovat určitým způsobem na osoby, skupiny, situace, způsoby chování, předměty nebo názory. Přejímání postojů se děje pozorováním a osobní zkušeností s odměňováním a trestáním představitelů určitého postoje. Názory jsou pak verbálním vyjádřením postojů“ (Kern, 2006, s. 250).

Postoje obecně můžeme rozčlenit do následujících dimenzí:

- Kognitivní dimenze se týká názoru a myšlenek, které osoba má o předmětu postoje.
- Emocionální dimenze se týká toho, co osoba pociťuje k předmětu postoje emocionální reakcí.
- Konativní dimenze se týká sklonu k chování nebo jednání ve vztahu k předmětu tohoto postoje. V hodnocení objektu pak usměrňují postoje naše reakce vůči věcem a různým událostem v našem okolí, proto nemusíme vždy, když se s nimi setkáváme, znovu hledat přiměřený způsob reagování na podnět. Kupříkladu k objektu, který nám v minulosti ublížil, si vyvíjíme negativní postoj, což znamená, že se mu v budoucnu budeme vyhýbat a nebudeme muset opakovaně empiricky objevovat jeho škodlivost. Soustava poznatků vývoje postojů tvrdí, že se ho účastní spousta mechanismů jako je sociální identifikace, napodobení, obeznámenost a sebe percepce (Hayes, 2003, s. 96–115).

Abychom mohli pochopit postoje současných středoškoláků k environmentálním problémům, musíme pochopit jejich postoje k sobě samým, okolnímu světu, ale i k jejich hodnotám. Za zhruba šestnáct let mé pedagogické praxe bych v současné době shledal jako upřednostňující zájmy svých žáků využívání internetových aplikací, které se z osobních počítačů přesouvají a rozšiřují do prostředí mobilních telefonů. Postoj k tomuto médiu je pro ně fascinující, plně je ale odlučuje od reálného světa do světa virtuálních podmínek. Nepřeberné množství informací, které současný mediální svět umí zprostředkovat, vytváří chaos a názorovou dezorientaci. Výběr toho, co je pravda a co už ne, není reálně prokazatelný, ale je tlakem mediálních struktur, cíleně profitovaný, a tak mladý člověk ztrácí názor, tedy hodnotový postoj. Dnešním středoškolákům jaksi utíká skutečný svět, jako by žili mimo něj. Minimálně se setkávají v rámci svého volného času, výlety nebo koníčky probíhající v přírodním prostředí jsou záležitostí jen několika málo jedinců. Toto tvrzení mohu potvrdit osobní zkušeností, kdy v rámci debat během třídnických hodin, tematických pedagogických porad a komunikací s kolegy se zajímáme i o volnočasové aktivity našich žáků.

Pokud sami rodiče nemají kladný vztah k přírodnímu prostředí, není při environmentální výchově v terénu výjimkou potkat děti, které ještě nikdy nebyly v lese (Synek a Žatka, 2012, s. 8).

Může mít tedy současný mladý člověk pozitivní postoj k ekosystému, když ho nezná? Myslím, že je více než nutné, aby mladá generace častěji odkládala své

mobilitní prostředníky a měla potřebu a zájem zamířit do přírody. Na nás starších pak je, abychom jim tu cestu ukázali a pomohli pochopit, proč je správná.

To, jak mladého člověka ovlivňují různé okolnosti v rámci jeho výchovy, je podstatou jeho budoucích postojů. Dle mého názoru je nejdůležitějším prvkem k vytváření postojů osobní zkušenost, ta mnohdy mladým lidem chybí, ať z důvodu jejich věku nebo způsobu trávení volného času ve virtuálním prostředí. Příklad současných globálních problémů, které můžeme pozorovat v rámci našeho území jsou nadměrné teploty, které sužují Českou republiku poslední několik let a narůstají na své tendenci, hromadné napadání lesů převážně jehličnatých dřevin kůrovcem, odumírání dřevin nedostatkem vláhy, vysychání studen, řek a menších potůčků, eroze půdy, častější požáry v rámci vysokých teplot. Dalším takovým příkladem by mohla být letošní zima, kdy ani pamětníci nepamatují takto nízké teploty v zimním období. Tyto problémy spadají do oblasti environmentální a dají se rozpoznat lidskými smysly, mají tedy tendenci osobní zkušenosti. V oblasti sociální a kulturní můžeme hovořit o migraci, která je rovněž častým současným jevem v Evropské unii, přičemž nás se dotýká jen v jistých regionech v podobě poskytnutí pomoci uprchlíkům, převážně z Afriky. Z té samé oblasti můžeme uvést i šířící se Korona vir, který je při psaní této práce rozšířen ve většině států EU včetně České republiky. Mohl bych zde hovořit o dalších mnoha případech, které se úzce dotýkají naší sledované skupiny středoškoláků a jejich osobních zkušeností s těmito problémy, na které si vytvářejí názory a nějak se k nim v rámci svých možností staví.

„Postoje vytvářejí vztah k hodnotám, předpokládají větší či menší míru orientace ve světě těchto hodnot, která je založena na zkušenosti a jsou tedy jako takové produktem učení. Postoje jako produkty učení se mohou za určitých podmínek měnit, neboť vše naučené je podmíněné, a tedy relativně trvalé“ (Nakonečný, 2009, s. 259–267).

4.6 Hodnotový systém

Hodnotový systém tvoří hodnoty, které člověk vyznává a ztotožňuje se s nimi. Celý komplex hodnotového systému každého jedince je uspořádán do jistého žebříčku hodnot. Je to komplex bohatý a bývá v zásadě tvořen hodnotami materiálními a duchovními. Tento systém je důležitým ukazatelem z hlediska osobního zaměření. Bývá významnou složkou motivační a autoregulační (Kraus, 2006, s. 59).

Tabulka č.1: Hodnotový žebříček středoškoláků

Hodnota	Celkem Česká republika			
	GY	SŠ	SOU	
	Průměr	Průměr	Průměr	Průměr celkem
Dobrá, zajímavá práce	3,325	3,445	4,105	3,625
Spokojený, rodinný život	3,380	3,205	4,140	3,575
Zdraví	2,110	2,445	3,500	2,685
Vysoká materiální úroveň	4,805	4,570	3,480	4,285
Osobní charakter, morální vlastnosti	4,245	4,445	4,540	4,410
Volný čas	4,630	4,600	5,140	4,790
Pomoc druhým lidem, práce pro jiné	5,280	5,095	5,765	5,380
Zdravé, nezávadné prostředí	5,990	6,275	7,085	6,450

Zdroj: (Kraus, 2006, s. 64–69)

Data z tabulky byla propůjčena z odborné knihy pana profesora Bohuslava Krause s názvem Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Nejnižší index zde představuje prvé pořadí v žebříčku hodnot, od shora jsou tedy uvedeny priority nejpodstatnější, až po ty nejméně důležité. Pro tuto práci jsou zajímavá všechna data, nejdůležitější údaj je však v řádku posledním: Zdravé, nezávadné prostředí. Jak uvádím v několika částech této práce, její primární zaměření je na oblast environmentální a ta má nejvyšší podíl na zdravém a nezávadném prostředí.

Z vybraných hodnot, které studenti volili od nejdůležitějších po ty nejméně důležité, se u všech typů škol jako poslední objevuje hodnota zdravého a nezávadného prostředí. Studenti se dle tohoto výzkumu zaměřují více na své osobní hodnoty jako je dobrá práce či spokojený rodinný život, ty jsou v jejich žebříčku hodnot na prvních místech, a to ve všech typech škol. Hodnoty, které by se měly prosazovat celospolečensky v rámci altruistického přístupu se umísťují na posledních místech. Domnívám se, že středoškolská mládež má jisté znalosti a informace o celosvětových problémech naší planety, ale tyto problémy ji nezajímají, nejsou pro ni v hodnotovém žebříčku podstatné.

V komparaci s různými evropskými zeměmi je účast české mládeže na projektech s globální tematikou velmi nízká. Pouze 1,5 % mládeže, se v uplynulém roce zapojilo do činnosti některé neziskové organizace, která se zaměřuje na oblast globálních změn klimatu nebo globálního oteplování a 3,5 % se podílí na činnostech organizací na podporu lidských práv. Přibližně 2 % dotázaných ve věkovém rozmezí mezi 15 a 30 roky se během posledních 12 měsíců podílelo na činnostech nebo projektech s cílem podpořit spolupráci mladých lidí z odlišných kontinentů (Zajíc, 2014, s. 45).

Hodnotový systém jedince je jistým odrazem systému společenského, to co je povědomím společnosti ve formě norem, se stává normou mladých lidí. Normy a hodnoty v dané společnosti definují její úroveň vyspělosti v oblastech sociálně kulturních.

Celkový systém hodnot se promítá do jednotlivých prostředí, která tak působí na mladou generaci a tím citelně ovlivňuje počínající orientaci hodnot a ideálů mladého člověka. Pocit hroucení hodnot našeho světa souvisí s popíráním těch hodnot, které se vyvíjely po staletí. Předpoklad zdravého vývoje hodnot a hodnotových systémů mladých lidí, je svázán s otázkou norem (Kraus, 2006 s. 59–67).

4.7 Charakteristická skupina středoškoláků

Skupina středoškoláků je typická svou věkovou strukturou, názory, postavením ve společnosti a kulturou. Chlapci a dívky navštěvující různá školská zařízení, která se zvolili pro přípravu na budoucí výkon svých profesí. Ty se liší ve formách procesu, délky studia nebo výstupu v úrovni dosaženého vzdělání. Gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště jim nabízejí studijní programy v rámci jejich zájmu o obor nebo výsledků na školách základních. V rámci těchto vzdělávacích struktur, které mohou mít povahu státní či soukromou (na základě zřizovatele), jsou povinni účastnit se na výuce, dodržovat stanovy a interní školní řád.

Středoškoláci volí své aktivity převážně na základě módních trendů, v tomto období je typický zájem o moderní hudbu, oblékání, nové komunikační technologie a média. Finančně jsou ještě závislí na rodičích, u kterých bydlí a stravují se. V tomto období je významným stádiem dovršení věkové hranice 18 let a převzetí odpovědnosti za svou osobu v podobě dodržování jiných právních norem než doposud. Zkoušky

z dospělosti a rizikové chování jsou výrazně zastoupeny v experimentování s návykovými látkami, sexuální aktivitou nebo adrenalinovými sporty.

5. Východiska budoucích postojů

Změny ve společnosti, které se dynamicky vyvíjí někdy nečekaným, jindy předvídatelným způsobem, zásadně ovlivňují naše povahy. To, jak zastáváme a prezentujeme svá současná stanoviska a názory, je velmi irelevantní v rámci budoucích možných změn v různých oblastech. Východiskem pro budoucí i současnou generaci je jednání v rámci jisté udržitelnosti v počínání a jednání v různých oblastech pomocí principů, které slouží k dosažení takového jednání.

Etické principy udržitelného jednání kladou na člověka morální zodpovědnost, nabízí orientaci, a jistý způsob, jak nahlížet na rozporuplné situace z různých úhlů pohledu. Mezi takové principy můžeme zařadit zodpovědné jednání, uplatnění emoční inteligence jednat spravedlivě a respektovat sebe a své okolí. Princip vzájemného propojování a síťování vyžaduje spolupráci různých oborů lidské činnosti a zároveň schopnost nahlížet na síť vztahů jako celek, tedy myslet celostně, pracovat mezioborově, spolupracovat, myslet kriticky, vnímat rozmanitost. Princip motivace pro budoucí rozvoj vychovává aktivní občany, kteří mají zájem stále se vzdělávat a být v životě tvořiví, iniciativní, znát a používat moderní technologie a předvídat následky svého jednání (Rvp.cz, 2011).

5.1 Udržitelný rozvoj v demokratickém systému

Trvale udržitelný rozvoj musí být podpořen následujícími demokratickými nástroji:

Právní normy prakticky nejdůležitější nástroj ekologické politiky, který má jasně vymezovat limity škodlivých látek, nakládání s odpady, zabezpečit ochranu prostředí a případný dopad škodlivin na lidskou populaci. V zákonech musí být jasně vymezeny i sankce a opatření za případné porušování tohoto nařízení.

Ekonomické nástroje jako nižší daně a cla za zboží a služby, které nezatěžují životní prostředí, naopak vyšší sazby, které mají vyšší dopad na ekologii krajiny. Podporovat hromadnou dopravu, poskytovat půjčky či slevy na hospodárné technologie, dále pak podporovat vědecké projekty zaměřené na tuto oblast.

Informační nástroje v procesu výchovy, vzdělávání a osvětové činnosti v rámci organizací státních i nestátních, ale i skupiny, sdružení a jednotlivci mohou společnost informovat v rámci svých možností a znalostí.

Role občana, zde je nejdůležitější vůle, vědomí, způsob a postoje každého jedince k proenvironmentálnímu chování. Budoucím generacím můžeme předat zemi v takovém stavu, v jakém jsme ji zdědili od svých rodičů, nebo dokonce ve stavu lepším (Braniš, 1999, s. 146).

Udržitelný rozvoj musí být uplatňován v mnoha oblastech globální problematiky a na různých společenských úrovních. Uvedl bych zde jeden příklad, který se týká okruhu klimatických změn, ale zároveň ovlivňuje další oblasti lidského bytí. V mnoho odborných publikacích jsem narazil na východisko ohledně budoucích i současných změn klimatu, kde se odborníci shodují, že nejvýznamnějším krokem ve zpomalení oteplování, čistoty ovzduší a dalšího ekologického hospodářství je rozsáhlá výsadba zeleně, která má význam nejen estetický, ale i funkční jako propustnost světla do krajiny, udržování vláh v krajině a v neposlední řadě akumulaci uhlíku. Toto možné řešení jsem uvedl záměrně, jako reakci na současné mizení lesů v České republice následkem vysokých teplot a úbytku vody v krajině. Nedostatek vody je jedním ze zásadních problémů světového ekosystému, voda je element ovlivňující všechny jeho složky.

Autoři publikace *Land and soil in Europe* se vyjadřují následovně:

Musíme zintenzívnit naše úsilí o lepší ochranu ekosystémů země. Investováním do zelené infrastruktury můžeme propojit přírodní oblasti a vytvořit koridory pro volně žijící zvířata. Zdravé a odolné půdní ekosystémy jsou také nezbytné pro zmírnění změny klimatu (*Land and soil in Europe*, 2019).

5.2 Utváření budoucnosti na základě současnosti

V rámci dotazníkového šetření jsou kladeny otázky z oblasti budoucnosti nebo dalšího možného vývoje událostí. Globální problémy mají svou budoucnost stejnou jako lidské postoje k nim. Každá alternativní budoucnost se dá měnit aktivitou v přítomnosti, přičemž existují jisté scénáře na základě jednotlivého zájmu o tuto problematiku. V zásadě by mohly platit tři teze, které bychom mohli uplatňovat univerzálně u všech názorů týkajících se času jako veličiny. Tou první optimistickou by bylo, že člověk jako tvor přizpůsobivý a racionálně uvažující s vyvinutým pudem

sebezáchovy, bude řešit svůj postoj ke globální problematice, řešení nalezne a poučí se z něho, budoucnost by tak mohla být lepší než současnost. Druhou tezí by mohlo být, že řešení lidská společnost příliš hledat nebude, opatření budou minimální, lidská evoluce bude mít své ustálené tempo a opotřebování planety bude pozvolné. Poslední možnou vizí budoucnosti je pesimistický postoj, který má svou podstatu v lidském jednání v podobě nenasytnosti a lhostejnosti. Postoje a následné jednání k problémům světového rázu budou minimální, v popředí bude stát ekonomika, jako slepá doktrína. Stav věcí se tak dostane do nenapravitelných sfér a sebedestruktivních tendencí, nebude tedy návratu, či možného řešení. Každý z nás v sobě nosí svůj scénář v jedné z těchto podob, je důležité, zda budeme jeho tvůrci nebo diváky a jakou variantu si na základě svých postojů vybereme.

„Scénáře budoucího vývoje se nesmějí zaměřovat s předpověďmi, slouží však pro vymezení nejpravděpodobnějšího prostoru pro události v budoucnu“ (Moldan, 2009, s. 364).

Za zakladatele globálního učení jsou považováni Američané Graham Pike a David Selby, ti ve své knize Globální výchova popisují možné modely, scénáře budoucnosti. Jsou natolik zajímavé, že jsem se rozhodl je přímo citovat.

- *„existuje celá škála budoucností na různých úrovních*
- *obecně se dají dělit na možné, pravděpodobné a chtěné*
- *budoucnost vyžaduje vědomou volbu, účast a smysluplné konání*
- *budoucnost není ani předurčena ani předvídána, ale může být ovlivněna jednotlivci nebo skupinou*
- *lidská rozhodnutí a konání (či jejich nedostatek) budoucnost “formují“*
- *přítomnost je jedinečná a určující pro všechny následující generace*
- *nad procesy změny je nezbytná lidská kontrola*
- *je lépe “předcházet“ špatnému směru vývoje, než se učit z krize*
- *nenahraditelné je holistické, globální a dlouhodobé pojetí světa*
- *představa budoucnosti může pomoci motivovat konání v současnosti a zpětně pomáhá formovat i budoucnost samotnou“ (Pike a Shelby, 1994, s. 29).*

Lidské jednání je v jistém rozporu s lidskou vizí budoucnosti. Myslím, že většina obyvatelstva by na otázku budoucnosti planety Země a budoucích generací

odpověděla, že by přáli všemu a všem lepší zítřky, ale jejich počínání a odpovědnost mají jen podobu osobní vize.

5.3 Proenvironmentální hodnoty a vzory

Jednání a tvorba zdravého postoje k životnímu prostředí vyplývá z dosažených vědomostí a znalostí jednotlivce, ale i z jeho dosavadních osobních zkušeností. Pozitivně vyvíjený vztah mladého člověka k životnímu prostředí, je ovlivněn i délkou času, kterou v tomto prostředí tráví. Je tedy zřejmé, že člověk s kladným vztahem k přírodě a ekologii, který tráví svůj volný čas tímto způsobem, bude toto prostředí méně zatěžovat a více chránit. Postoje k problematice globálních problémů se mohou lišit v širokém spektru názorů. Domnívám se, že ve společnosti převažují hodnoty a postoje, které vnímají globální problémy jako skutečné, nutně řešitelné. Existuje však druhá strana, která nesouhlasí s těmito tvrzeními.

Opoziční podoba postojů k environmentálním problémům se nazývá Klimatický skepticismus, ten je naštěstí ve výrazné menšině mezi českými vědci a intelektuály. Specifická osoba s kritickými postoji v těchto tématech je bývalý prezident Václav Klaus, který patří mezi nejvýznamnější representanty tohoto proudu celosvětově. S hlavním proudem soudobé klimatologie nesouhlasí také další čeští vědci, například pedolog Miroslav Kutílek, geolog Karel Drábek nebo fyzik Luboš Motl. Hlavní opoziční myšlenky tohoto proudu jsou takové, že vědci či politici nekriticky upřednostňují převládající vysvětlení v oblasti environmentální problematiky a nedávají více prostoru těm, kteří nesouhlasí s těmito tvrzeními nebo tyto názory zesměšňují a diskreditují (Kopecký a Eberle, 2011, s. 85).

Výrok Václava Klause ve funkci prezidenta České republiky:

"Globální oteplování způsobené lidmi je nesmyslná fikce," řekl Klaus a dodal: "Dá se naopak předpokládat, že když se oteplí oceán, nad Antarktidou bude více sněžit a masa ledovců naroste" (Novinky.cz, 2006).

V rámci tématu, který se týká skupiny středoškoláků mají společenské výroky v rámci České republiky, ale i v podání světových lídrů významný vliv na jejich chování a hodnoty. V tomto období si vytvářejí vzory, od kterých přejímají jejich postoje a názory. Příkladem takových vzorů, může být slavná osobnost, herec, zpěvák ale i spolužák nebo blízký rodinný příslušník. V naší oblasti globální problematiky může být pro malou generaci takovým vzorem a oportunistou Greta Thunberg, mladá,

celosvětově známá aktivistka, která se snaží zasahovat do dění svým vstupem v rámci nejrozličnějších témat v jednotlivých médiích. Podařilo se jí rozpoutat diskuze na mezinárodní úrovni a získat podporu některých světových lídrů, poukázala na mnohá témata z environmentální problematiky a ohroženou budoucnost její generace. Iniciovala rozsáhlou stávku středoškoláků, které se zúčastnilo cca 1,5 milionů mladých lidí a podpořila mnohé další aktivity v rámci mezinárodních summitů a konferencí. Dle mého osobního názoru je ale způsob, jakým vystupuje pohoršující a celé problematice tím přisuzuje spíše komický pohled v podobě hysterických vystoupení.

Obecně platí, že chceme-li ovlivňovat mládež tak, aby nás přijímala jako své vzory, musíme tak i vystupovat. To, do jaké míry a rozsahu jsou naši středoškoláci vzdělávání v oblasti environmentální, je i výsledkem aktuálního dění ve společnosti. Mladí lidé mají dnes spoustu možností k získání informací ze všech stran a v různých formách a mnohdy je složité tyto informace třídít a vybrat si tu správnou. V praktické části diplomové práce, která bude následovat se pomocí zvoleného výzkumu dozvíme jaké informace, názory a postoje si zvolili za své.

PRAKTICKÁ ČÁST

V této části bude popsán kompletní výzkum, tak jak byly voleny jeho strategie, plány, hypotézy, sběry dat a následná vyhodnocení. Zpracování výsledků jednotlivých tematických okruhů, kterých je celkem šest, bude popsáno slovní formou, ale i pomocí grafů a tabulek v rámci přehlednějšího statistického porovnání. Závěr praktické části bude věnován diskuzi spojené s tímto tématem.

6. Výzkum v rámci zvoleného tématu

Výzkum byl volen tak, aby jednotlivé kroky měly mezi sebou logickou návaznost, nejprve byla vytvořena struktura v následujících krocích, která určila dílčí činnosti:

1. Studium odborné literatury a jiných zdrojů z této oblasti
2. Formulace a odůvodnění výzkumného problému
3. Tvorba výzkumného nástroje
4. Předvýzkum spojený s pilotáží
5. Sběr dat
6. Zpracování a popis sběru dat
7. Vyhodnocení, interpretace

6.1 Průběh výzkumného šetření

Průběh tohoto šetření probíhal tak, aby se opíral o téma diplomové práce a vytyčené hypotézy. Dotazník měl svou pilotní verzi a před tím, než byl vystaven výzkumnému šetření, byl testován v kruhu mých blízkých z hlediska obtížnosti, struktury kladených otázek a časové náročnosti.

Zkreslení výsledků při vyplňování dotazníků bylo jistě ovlivněno mnoha proměnnými, jako je momentální rozpoložení respondentů, délka vyplňování, zájem o toto téma, forma šíření dotazníku a další ovlivňující faktory. Konkrétně kladené otázky v tématech globálních problémů může výrazně ovlivnit současný stav pandemie šířícího se Korona viru.

6.2 Popis výzkumu a strategie výzkumu

Výzkum je zaměřený na povědomí, znalosti a postoje středoškolské mládeže v oblasti globálních problémů. Jedná se o kvantitativní proces zkoumání pomocí dotazníkové metody šířené on-line cestou. Dotazník byl vyhotoven písemnou formou, posléze převeden identicky do webové platformy a bude přílohou této práce společně s průvodním dopisem. Dotazník byl přeposlán žákům a učitelům, ti pak byli požádáni o jeho další rozšíření elektronickou formou. Tato zvolená metoda byla pak nekontrolovatelně řízena ve svém šíření a nazýváme ji „metoda nabalovací koule“. Výhody této metody oproti fyzickému vyplňování, kterou jsem použil v rámci své bakalářské práce, je bezesporu v rychlosti šíření a zpracování výsledných dat včetně faktu, že dotazník vyplní kategoricky respondenti, kteří budou mít skutečný zájem o dotazníkové téma. Nevýhodou byla menší ochota pedagogických pracovníků zprostředkovat tento dotazník žákům elektronickou formou a rovněž neosobní kontakt s respondenty.

Oslovil jsem celkem 46 škol v různých krajích, na různých úrovních středoškolského vzdělávání z důvodu, co možná nejširšího zastoupení výzkumného vzorku. V první vlně tohoto dotazování jsem dosáhl nejvyšší účasti respondentů, a to na základě výrazné pomoci ze stran mých kolegů, počet vyplněných dotazníků byl ale pro následné šetření stále malý. V další vlně, která byla rozsáhlejší, co by do počtu oslovení, jsem cíleně mířil na školy a skupiny středoškoláků, které se prezentují v rámci sociálních sítí. Oslovoval jsem učitele informatiky, kteří mohou dotazník žákům nejrychleji zprostředkovat v učebnách k tomu vybavených. V žádosti o vyplnění i v průvodním dopise jsem výzkum patřičně popsal, uvedl, pro koho je určen a za jakým účelem je zpracován. Rovněž jsem požádal o další šíření tohoto dotazníku k dosažení co možná nejpočetnější účasti na vyplňování. Elektronický dotazník byl v rámci kvantity vzorku rozeslán zhruba 60 pedagogickým pracovníkům působících na středních školách v České republice. Forma kontaktu a zvolená cesta je i příčinou menšího výzkumného vzorku, než jsem očekával.

Dotazník byl v rámci tvorby a následné pilotáže několikrát předěláván a konzultován s lidmi, kteří mi poskytovali odborné rady, tj. s vedoucím mé diplomové práce nebo s odborným statistikem serveru, prostřednictvím kterého byl následně šířen. Otázky byly upravovány ve svých pořadích, tematicky, z hlediska náročnosti odpovědí a časového limitu. V průběhu procesu se dotazník vyvíjel

a měnil, aby bylo dosaženo co možná nejkonkrétnějších otázek a jejich vhodných formulací. Dotazník vznikl i na základě mé pedagogické praxe s cílovou skupinou, významným pomocníkem při výzkumném šetření mi byla odborná literatura, která je na toto téma hojně zastoupena v podobě knih, článků, diplomových prací, zpráv a mnohých publikací.

Měření proenvironmentálních postojů probíhalo převážně škálou nového environmentálního paradigmatu (NEP). Jedná se o sadu tvrzení vyjadřující způsob porozumění světu. Ten byl na konci 70 let vytvořen a představoval protiváhu k převažujícím interpretacím, které byly označovány jako dominantní sociální paradigmata. Po dobu 30let představuje stále nejdůležitější měřicí nástroj environmentálních postojů. Revidovaný NEP a otázky v něm obsažené jsou rozděleny do následujících kategorií: rovnováha, ekologická krize, neodlučitelnost, meze růstu, antiantropocentrismus. Kladené otázky jsou pak zakomponovány v rámci těchto témat (Činčera, 2007, s. 102–103).

Primárním kritériem výstupu použitého výzkumného vzorku k posuzování bylo, že dívky i chlapci, kteří se účastnili vyplňování on-line dotazníku, vyplnili požadované otázky a svůj výsledek odeslali do místa sběru dat.

6.3 Formulace výzkumného problému

V rámci výzkumu, který je zaměřen na globální problematiku, nás zajímá několik otázek, na které se budeme pomocí zvolených strategií výzkumu středoškoláků dotazovat. Otázky k tématu, které volím jako zásadní a vymezují tuto problematiku: Jak se staví současná středoškolská mládež ke globálním problémům světa? Je to generace, kterou zajímá budoucnost planety? Kde a jak se žáci středních škol dozvídají o ekologických problémech? Chtějí tyto problémy řešit nebo je jejich postoj k nim laxní? Jak jsou vzdělaní a vzdělávání v této oblasti? Jak vidí budoucnost, která může být globálními problémy ovlivněna? Jaký je jejich osobní přístup k ekologickým aktivitám směřujícím k proenvironmentálnímu chování?

6.4 Etika výzkumu

Oslovením a obeznámením dotazovaných o účelu a smyslu tohoto šetření bylo specifikováno v průvodním dopise, který byl připojen k dotazníku v elektronické podobě. Respondentům byla přislíbena patřičná anonymita, dotazník neobsahoval žádná osobní data v podobě jmen, data narození, místa bydliště či rodného čísla. Otázky byly kladeny citlivou formou s ohledem na cílovou skupinu. Dotazník a průvodní dopis jsou přílohami v této práci.

6.5 Vytyčené hypotézy

Při sestavování otázek v dotazníkovém šetření byly vytvořeny jednotlivé tematické okruhy, které specifikují danou oblast zájmu v prováděném výzkumu, a to tak aby bylo možné interpretovat zvolené hypotézy na počátku výzkumu.

H1: Studenti středních škol mají dostatečné informace o globálních problémech naší planety.

H2: Studenti středních škol získávají více informací o globálních problémech z internetového prostředí než z prostředí rodin a studovaných škol.

H3: Studenti středních škol nemají dostatek informací o organizacích a programech na ochranu životního prostředí.

H4: Studenti středních škol mají povědomí o budoucích nepříznivých změnách, které mohou nastat v rámci globálních problémů.

H5: Osobní přístup studentů středních škol k ochraně životního prostředí není dostačující.

6.6 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit jaké zastávají současní středoškoláci postoje ke globálním problémům naší planety, jak jsou tyto postoje ovlivňovány kognitivní, emocionální či konativní dimenzí v procesu osvojování si informací z této oblasti.

6.7 Ekogramotnost v České republice

Před samotným závěrem tohoto celku bych v této části popsal výzkum některých organizací, a to za účelem možného porovnání s vlastním výzkumem v části praktické. Výzkum zde bude představen pouze popisnou formou v rámci území České republiky a je převzat z knihy pana docenta Jana Činčery s názvem Environmentální výchova: od cílů k prostředkům.

V rámci výzkumu centra vědeckého mínění byli respondenti náhodně vybráni z různých lokalit v ČR, zde odpovídali na krátké otázky, které souvisely s proenvironmentálním jednáním a postoji. Podle výzkumu se většina obyvatel České republiky zajímá o informace spojené s životním prostředím a uvědomuje si závažnost ekologických problémů, současně se ale nechce omezovat ve svých přístupech a chování. Češi povětšinou třídí odpad, velká část z nich šetří vodou a energií v domácnosti, nechtějí ale omezovat jízdu autem, nechtějí si pořizovat výrobky šetrnější k životnímu prostředí a rovněž nejsou ochotni věnovat část příjmů na ochranu životního prostředí třeba formou ekologické daně. Jen v malé míře se účastní brigád na ochranu přírody a skoro vůbec se neangažují formou petic či demonstrací. Ve výše již zmíněné publikaci od Jana Činčery je uváděn opakovaný rozsáhlejší průzkum obyvatel České republiky v oblasti ekogramotnosti, který prováděl Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Průzkum popisoval jednotlivá rizika a chování respondentů ve vztahu k životnímu prostředí. Při výzkumu se pracovalo s několika škálami, klíčová byla upravená verze environmentálního paradigmatu. Dle tohoto výzkumu došlo od roku 1993 k poklesu názorů obětovat se ve prospěch životního prostředí a zároveň k nárůstu proenvironmentálního chování zejména pak ve třídění odpadů. Environmentální chování je charakteristické pro starší generaci, angažovanost v občanských aktivitách pro mladší generaci. Zřejmě nejrozsáhlejší výzkum v této oblasti, uvedený rovněž v knize Environmentální výchovy od Činčery, zpracoval tým kolem sdružení Toulovcův dvůr v Hradci

Králové. Výzkumný vzorek se skládal z 610 respondentů, 275 mužů a 335 žen s průměrným věkem obou pohlaví 41,5 roků. Dotazovaní byli povětšinou obyvatelé z východních Čech a ti byli vybíráni studenty Univerzity v Hradci Králové. Výzkum byl zaměřen kvalitativně i kvantitativně se zaměřením na odcizení člověka od přírody. Šetření probíhalo dle některých vybraných témat: analýza zkušeností lektorů environmentální výchovy, analýza školních zahrad a pozemků, průzkum hodnotící aktivity dětí pro přírodu a v přírodě, pozorování dětí při dovednostních testech, sledování volného času středoškoláka atd.

Podle tohoto výzkumu převládá v české populaci vztah k přírodě podle předem určeného modelu tzv. „Strážce přírody“. Ten vidí přírodu jako celek s její vlastní hodnotou, jež má být chráněna a udržována. Nevěří, že přírodní prostředí a jeho ochrana je jen v rukou vědců a techniků, a že oni za nás vše vyřeší. Strážce nesouhlasí s názorem, že příroda a člověk mají stejnou hodnotu, rozumové prosazování člověka je důležitější. Druhým nejčastějším modelem byl „aktivní partner přírody“. Ten věří, že lidé a zvířata mají stejnou cenu a ekologické problémy by se daly řešit novými technologiemi (Činčera, 2007, s. 104).

7. Interpretace výsledného šetření

Parametry online dotazníku a základní údaje o naměřených hodnotách jsou uvedeny v této tabulce:

Tabulka č.3: Parametry dotazníku

Autor průzkumu	Bc. Lukáš Vosáhlo
Datum šetření	25. 02. 2020 - 05. 03. 2020
Počet respondentů	175
Počet otázek	23
Zobrazení otázek	Celý dotazník najednou
Otevřené otázky	5
Uzavřené otázky	18
Typ průzkumu	Pro účely diplomové práce
Nejméně zodpovídaná otázka	Který ročník školy aktuálně studujete?
Průměrná doba vyplňování v min.	10:47
Nedokončená vyplnění	26
Návratnost dotazníku v %	55,9%

Zdroj: (vyplnto.cz, 2020), vlastní zpracování

7.1 Tematické okruhy

Následují tematické okruhy, které byly cíleně vytvořeny tak, aby uměly odpovědět na zvolené hypotézy. Otázky jsou kladeny v rámci šesti tematických celků a následně sumarizovány ve výsledných hodnotách. Z celkových výsledných odpovědí v podobě otevřených otázek, jsem musel některé sjednotit z důvodu jejich neadekvátnosti a vulgarity, označuji je jako nezařaditelné. Většina uvedených grafů je vygenerována na základě ukončení výzkumu platformou vyplnto.cz.

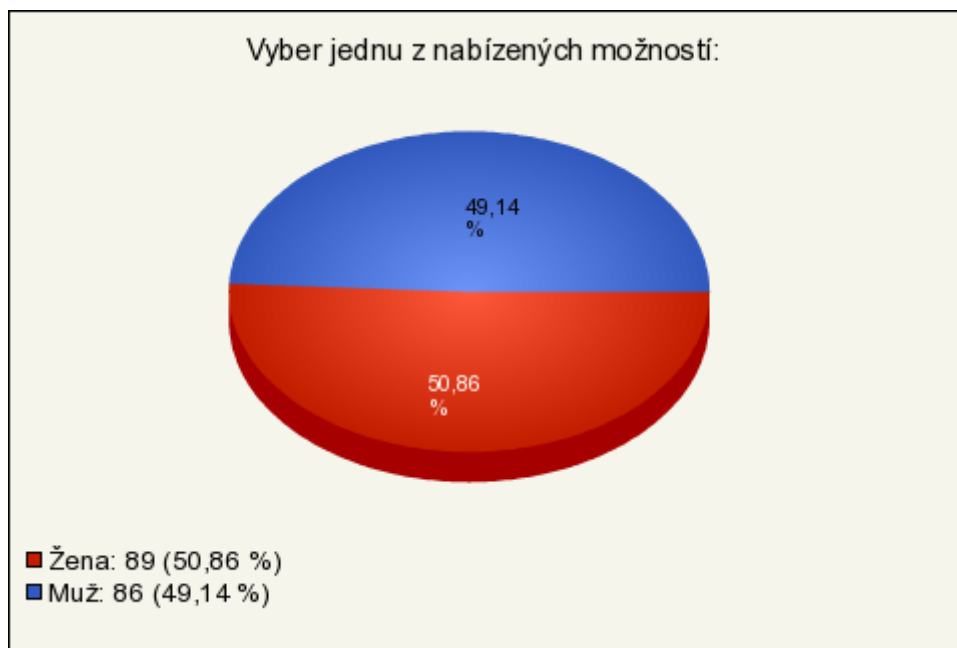
7.1.1 Tematický okruh číslo 1

V první části dotazníkového šetření byly pomocí čtyř kladených otázek zjištěny informace o osobách účastnících se tohoto šetření, co by do pohlaví, navštěvované školy, studovaném ročníku a oboru. Hypotéza, kdo a v jakém počtu se bude účastnit tohoto výzkumu, nebyla přímo vytvořena z důvodu samotného názvu diplomové práce. Bylo totiž zřejmé, že se bude jednat o dívky a chlapce studující v rámci středoškolské vzdělávací soustavy svůj zvolený obor.

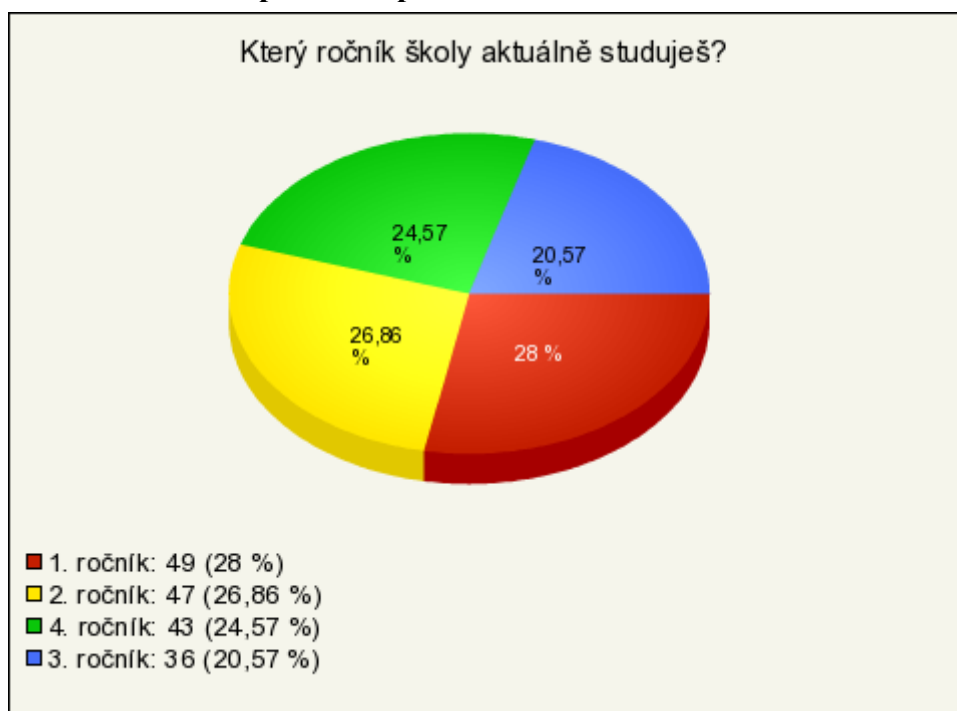
Tabulka č. 4: Tematický okruh číslo 1

Tematický okruh číslo 1	1.1	Vyberte prosím jednu z nabízených možností:
	1.2	Který ročník školy aktuálně studujete?
	1.3	Na které střední škole či učilišti studujete?
	1.4	Jaký studuješ na své škole obor?

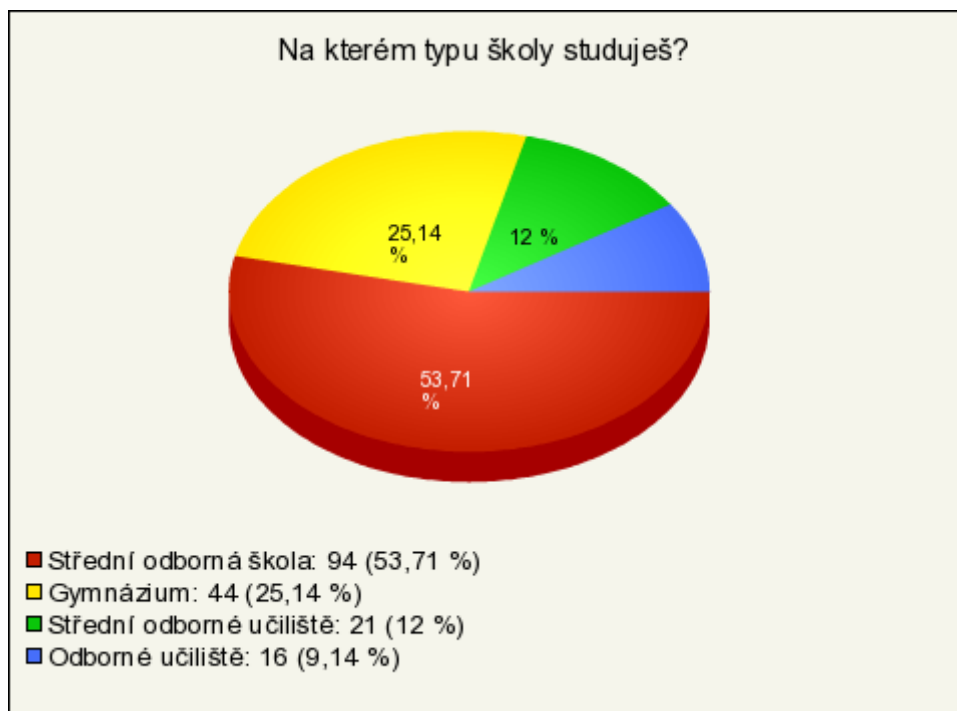
Graf 1.1: Poměr žen a mužů ve výsledném vzorku

Graf 1.2: Rozložení respondentů podle ročníků

Graf 1.3: Rozložení respondentů podle typu školy

Tabulka č.5: Soubor výzkumného vzorku z hlediska studovaného oboru.

Název studijní oboru	Počet zúčastněných
Ekologie a ochrana životního prostředí	24
Všeobecné gymnázium	22
Agropodnikání	7
Informační technologie	15
Sociální obory	11
Truhlář	8
Aranžér/ka květin	11
Zedník	3
Instalatér	4
Zdravotnické lyceum	1
Čalouník	1
Tesař	3
Módní dekorátérka	4
Obchodní akademie, ekonomika	6
Automatizační technika	5
Veterinární technik	3
Opravář zemědělských strojů	5
Šití oděvů	3
Cestovní ruch	2
Zahradník	3
Kuchař číšník	4
Ostatní, nezařaditelné	30

Popis výzkumného vzorku, shrnutí tematického okruhu číslo 1:

Jak již napovídá název diplomové práce, primární zaměření výzkumu se týká středoškolské mládeže, ve věkovém rozmezí 15 až 20 let. Výzkumu se zúčastnilo celkem 89 dívek a 86 chlapců, procentuálně (50,86 %) ku (49,14%), výzkumný vzorek je tedy genderově vyvážený. V rámci kladené otázky týkající se typu střední školy bylo zastoupení respondentů následující: střední odborné školy 94, gymnázia 44, střední odborná učiliště 21 a odborná učiliště 16 žáků. Počty v rámci aktuálně

studovaného ročníku na jednotlivých školách jsou: 1. ročník 49 žáků, 2. ročník 47 žáků, 3. ročník 36 žáků, 4. ročník 43 žáků. Poslední kladenou otázkou mířenou na výzkumný vzorek bylo dotazování ohledně studijního oboru, to blíže specifikuje předchozí tabulka č.5.

V důsledku širokého zastoupení jednotlivých studijních oborů v celkovém počtu 22, vyváženém počtu chlapců a dívek i relativně podobném počtu respondentů co by do ročníku, ve kterém se právě nacházejí, můžeme hovořit o reprezentativním vzorku.

Dívky oproti chlapcům měly ve výsledných otázkách obecně příkladnější přístup ke třídění odpadů i rozsáhlejší znalosti z oblasti ekologie přírody. Muži, na rozdíl od dívek odpovídali kladně v procesu předávání informací ze stran pedagogických pracovníků, tvrdí že školy, na kterých studují jim poskytují dostatečné informace v rámci environmentální výchovy. Dotazníky se samozřejmě lišily i ve svých výsledných hodnotách dle studijních oborů, studenti gymnázií a odborných škol se zaměřením na ekologii, měli přesnější informace, ty zřejmě získaly v rámci školních vzdělávacích programů, či předmětů, které mají blíže k této oblasti. Většina dívek z celkového počtu vidí jako zásadní problém ve vymírání živočišných druhů, dívky pak znají o něco více organizací a programů zabývajících se ochranou přírody. Obor Aranžér květin, který se v rámci praktického vyučování zabývá pěstěním rostlin, keřů a stromů shledává jako nejvýraznější globální problém nedostatek vody. Nejjednodušším názorem obou pohlaví je znalost zemí, které nejvíce znečišťují naši planetu. Toto porovnání z hlediska genderu a studijních oborů je popsáno pouze v této formě, jelikož není primárním předmětem výzkumného šetření.

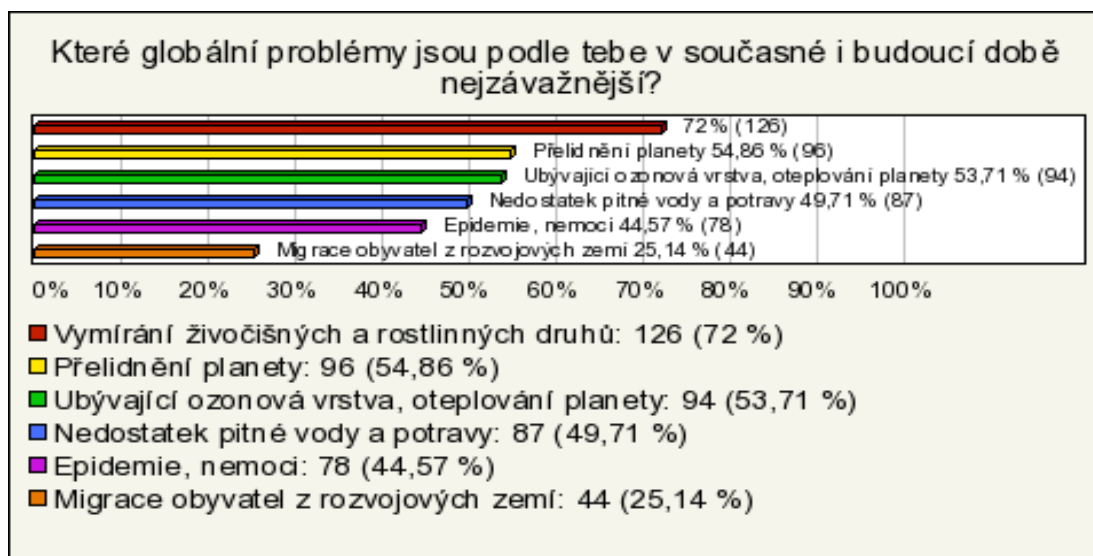
7.1.2 Tematický okruh číslo 2

Pro druhý tematický okruh otázek zaměřujících se přímo na obecnou znalost globálních problémů byly v dotazníku kladeny respondentům následující tři otázky v různých pořadích:

Tabulka č.6: Tematický okruh číslo 2

Tematický okruh číslo 2	2.1	Které globální problémy jsou podle tebe v současné i budoucí době nejzávažnější?
	2.2	Které země dle tvého názoru nejvíce znečišťují naši planetu?
	2.3	Máš povědomí o tom, který kontinent je nejvíce zužován chudobou a minimální zdravotnickou péčí?

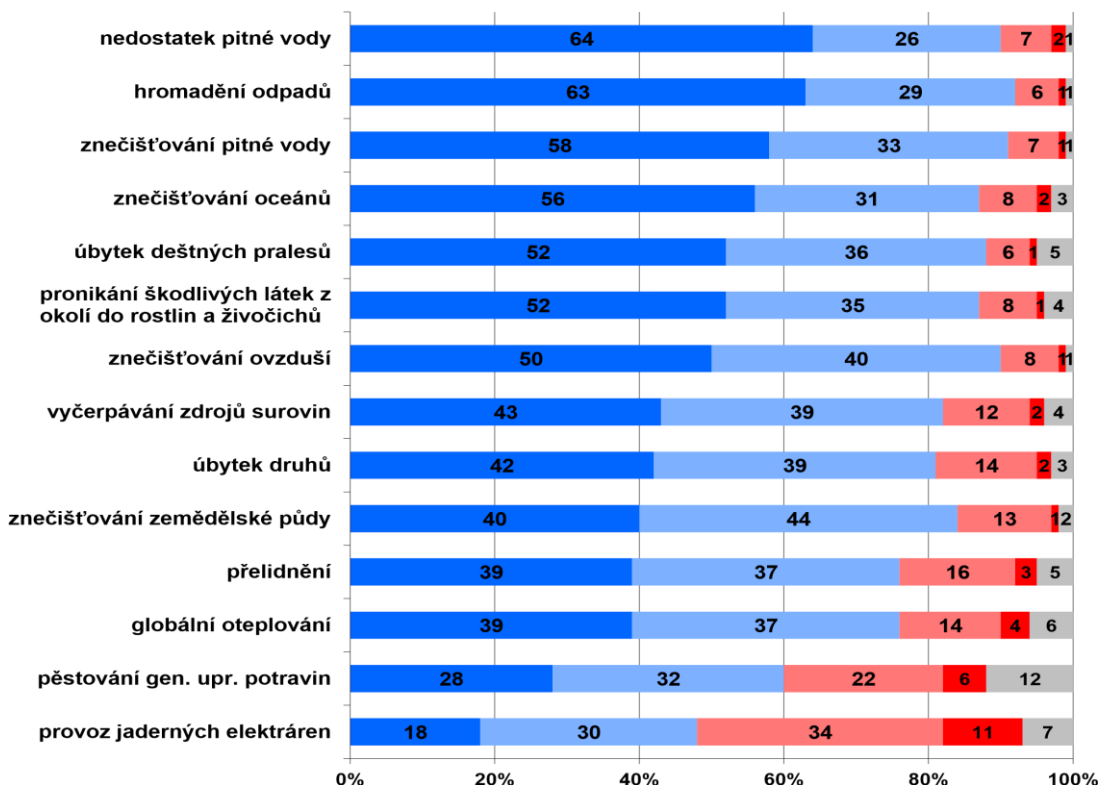
Graf 2.1: Nejzávažnější globální problémy dle výběru studentů

2.1 Na základě možnosti volby výběru tří povinných variant žáci nejčastěji volili možnost vymírání živočišných druhů a rostlin (72%), následoval problém přelidnění planety (54,86%) a ubývající ozonová vrstva a s tím spojené oteplování planety (53,71%). Nejméně volitelnou variantou byla migrace obyvatel z rozvojových zemí (25,4%), jedná se o aktuálně medializované téma, kdy vlny uprchlíků směřují po tisících do zemí EU. Respondenti nepovažují tento problém za zásadní. Nejčastější odpověď je spojena s vymíráním živočišných druhů a rostlin, toto téma je velmi citlivé a v období dospívání, možná i těžko přijatelné.

Pro porovnání s vlastním výzkumem uvádím zprávu a grafické zpracování Centra pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. z roku 2018. V grafu jsou uvedeny nejvíce závažné globální problémy z pohledu dotázaných v celkovém počtu 1008 respondentů starších 15 let v rámci území České republiky. Zpráva dále uvádí, že z dlouhodobého hlediska nedochází v názorech české veřejnosti na různé druhy globálních problémů k podstatným změnám a názory tak zůstávají po celou dobu sledování od roku 2002 relativně stabilní (cvvm.soc.cas.cz, 2018).

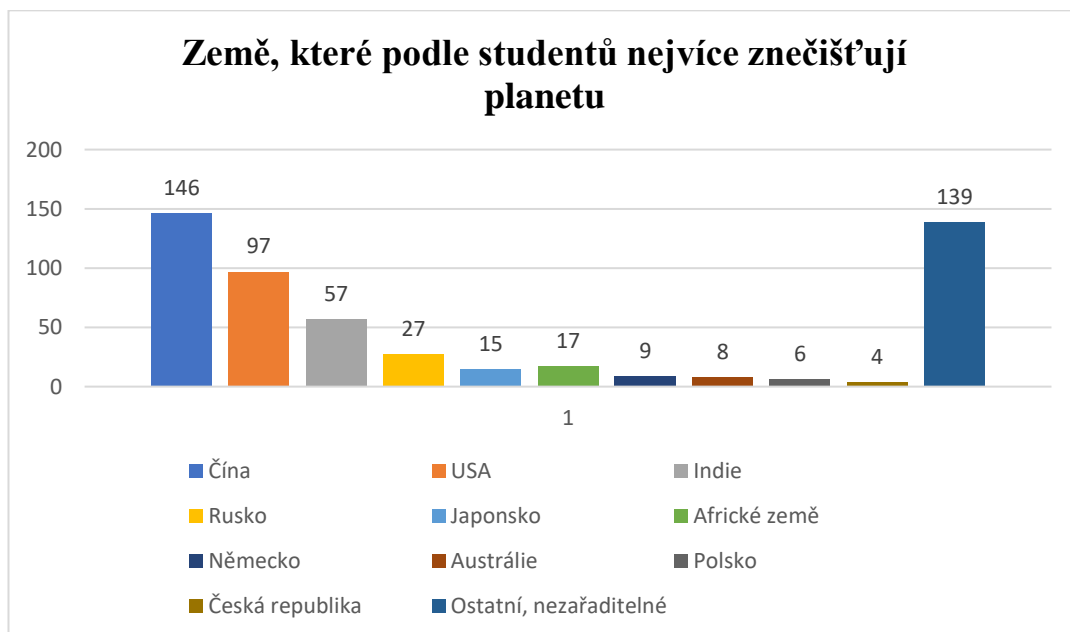
Graf 2.2: Vnímání globálních problémů z výzkumu Sociologického ústavu AV ČR z roku 2018

■ velmi závažný ■ dosti závažný ■ málo závažný ■ vůbec to není problém ■ neví

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 12. – 24. 5. 2018, 1008 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (cvvm.soc.cas.cz, 2018).

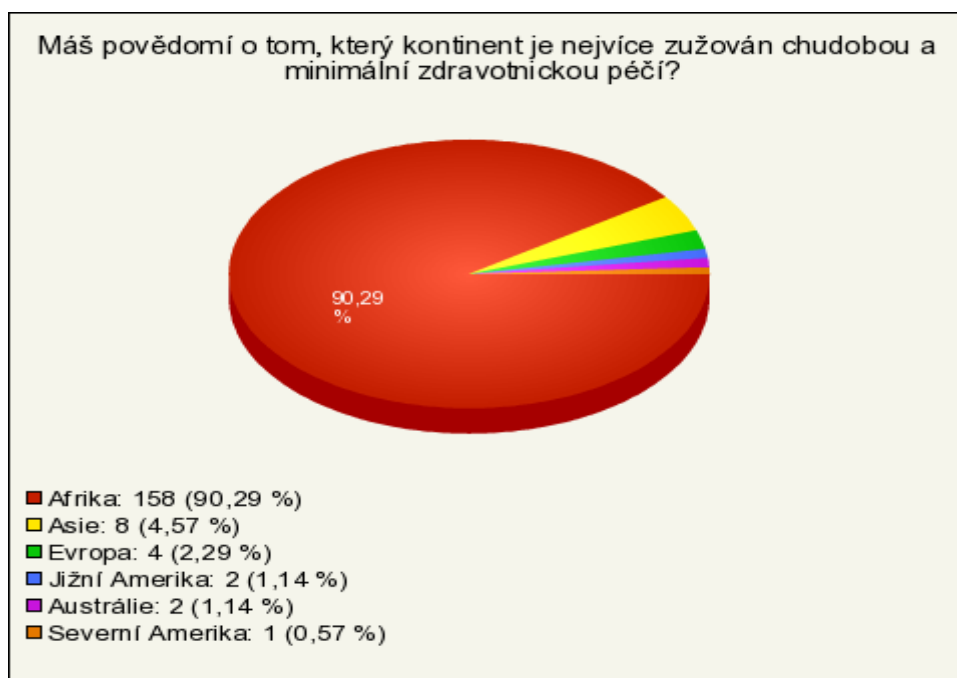
Graf 2.2: Země, které podle studentů nejvíce znečišťují planetu

2.2 Otevřená odpověď na tuto otázku, kde bylo povinností uvést tři země byla velmi variabilní v odpovědích. Žáci ale ve většině případů odpovídali správně, jelikož mezi lídry světového znečištění patří Čína (146), USA (97), Indie (57) a spojení EU.

Evropská komise ve své zprávě z roku 2019 uvádí následující: celosvětové emise CO₂ ze spalování fosilních paliv se v roce 2018 zvýšily o (1,9%) ve srovnání s rokem předchozím. V roce 2018 vyprodukovaly tyto země (51%) CO₂: Čína, USA, Indie, EU28, Rusko a Japonsko, celosvětově tvořil jejich HDP 65%, uvedené země dále spotřebovaly 80% fosilního paliva. Emise z těchto pěti zemí a EU vykazují v roce 2018 ve srovnání s rokem 2017 výrazné změny (edgar.jrc.ec.europa.eu, 2020).

Graf 2.3: Nejvíce zužovaný kontinent

2.3 Tato otázka patřila mezi ty odlehčující, drtivá většina dotázaných volila z nabízených možností Afriku, která je celosvětově nejchudším světadílem a rovněž světadílem s nejmenší zdravotnickou péčí směřující k obyvatelům. Tento fakt mi nepřipadá podstatné dokládat nějakým výzkumem, jelikož se jedná o celospolečensky známý jev.

Shrnutí tematického okruhu číslo 2:

Žáci mají obecné informace o globálních problémech naší planety, znají země a světadíly, kterých se tyto problémy nejvíce dotýkají. V nabízených odpovědích, kde

je popsána většina globálních problémů, odpovídají poměrně vyváženě, vědí jaké druhy problémů zužují naši planetu. Zastoupením většího počtu správně zodpovězených otázek bych potvrdil následující hypotézu:

H1: Studenti středních škol mají dostatečné informace o globálních problémech naší planety.

7.1.3 Tematický okruh číslo 3

Třetí okruh otázek byl zaměřen na poskytování informací žákům středních škol ze strany veřejnosti, rodiny a blízkého okolí.

Tabulka č.7: Tematický okruh číslo 3

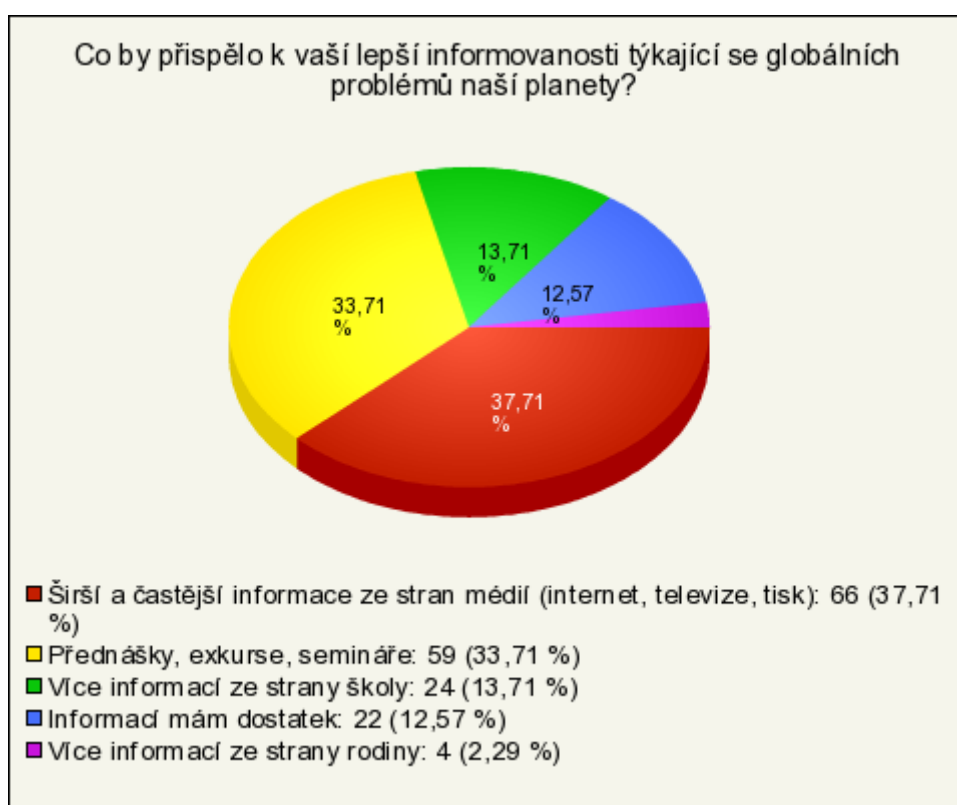
Tematický okruh číslo 3	3.1	Odkud se nejčastěji dozvídáte o globálních problémech naší planety?
	3.2	Co by přispělo k vaší lepší informovanosti týkající se globálních problémů naší planety?
	3.3	Škola, na které studujete ti poskytuje dostatek informací ohledně enviromentálního a ekologického vzdělávání?
	3.4	Jsou témata týkající se znečišťování naší planety a její budoucnosti častým tématem ve tvém okolí?

Graf 3.1: Místo informovanosti žáků o globálních problémech

3.1 Nejpočetnějších odpovědí na tuto otázku bylo na straně masmédií, která šíří své informace elektronickou cestou. V následujícím pořadí: internetové stránky (33,71%), sociální sítě (29,14%), televize (18,29%). Tyto varianty volila většina respondentů celkem (81,17%), minimální zastoupení bylo v podobě osobního kontaktu ze stran kamarádů, literatury a tisku, rodinných příslušníků či pedagogických pracovníků během výuky (celkem 18,96%). V kapitole **4.4 Informovanost ve virtuálním světě** uvádím v rámci návštěvnosti středoškoláků internetového prostředí: *Kdybychom tedy chtěli mladou generaci ovlivňovat v procesu vnímání globální problematiky, musíme za nimi cíleně do těchto míst.* Výsledek šetření tedy potvrzuje, kde můžeme nejvíce ovlivňovat mladou generaci v pozitivních přístupech týkajících se globálních problémů.

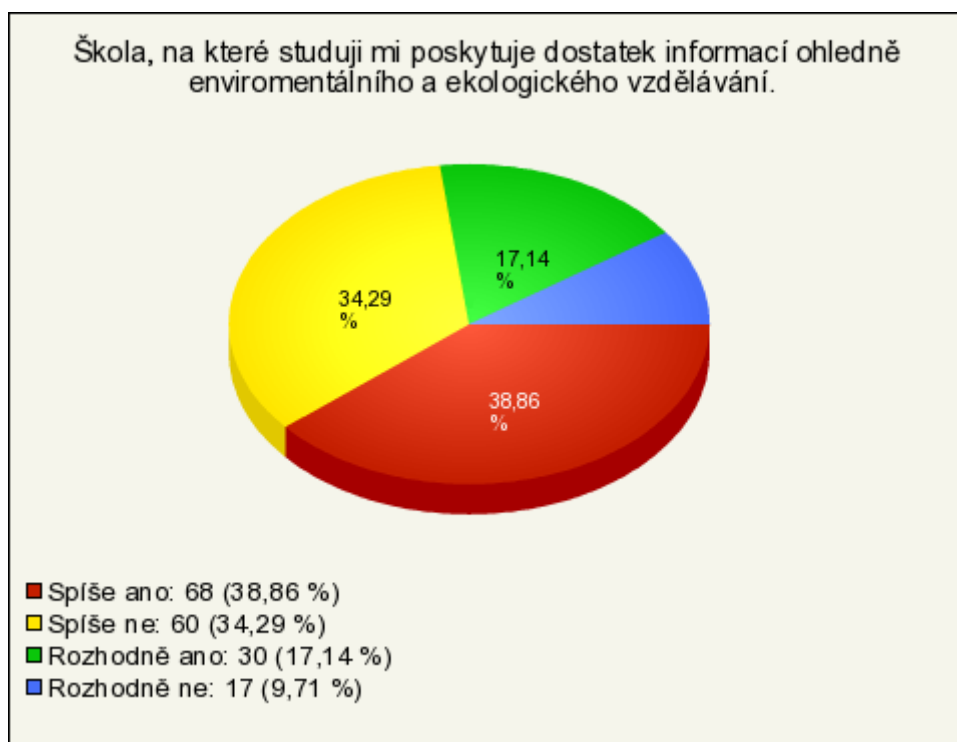
Graf 3.2: Způsob informovanosti žáků o globálních problémech

3.2 V těchto zvolených variantách opět dominují masmédiá (37,71%), která jsou pro současnou generaci primárním zdrojem v přísunu informací a od těchto médií naši respondenti očekávají větší míru informovanosti. Minimální informace se očekávají ze strany rodiny (2,29%). Jako druhou možnost žáci volili přednášky, exkurze a semináře (33,71%), kde 59 respondentů volilo tuto variantu. Můžeme říci, že tento způsob v přísunu informací se spíše řadí mezi neformální vzdělávání, nebo vzdělávání v rámci škol, ale mimo vzdělávací osnovy či předměty. Dalo by se tedy

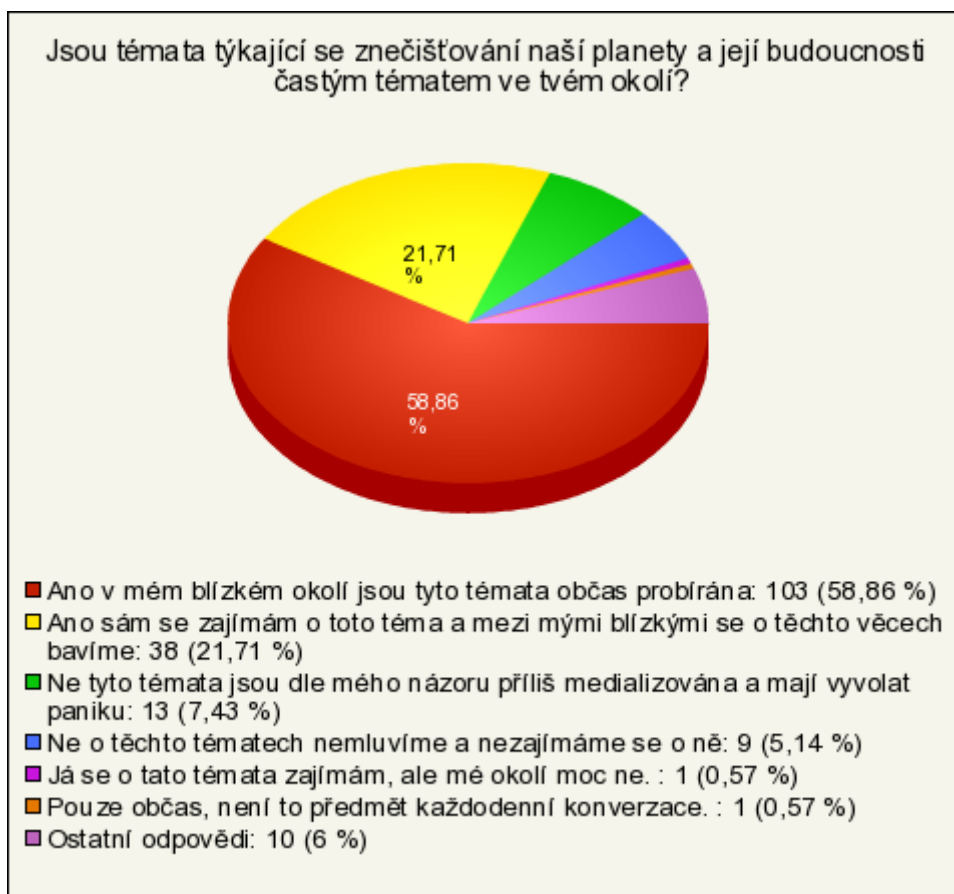
tvrdit, že žáci preferují zájem být informováni v rámci svého volného času jinou formou vzdělávacího procesu. Od své školy očekává více informací pouze 22 ze 175 zúčastněných respondentů. To může být vysvětleno buď dostatečnou informovaností ze strany pedagogů nebo naopak minimální, tedy neočekávanou. Toto blíže specifikuje následující graf a popis v tématu 3.3.

Graf 3.3: Předávání informací v rámci střední školy

3.3 Odpovědi dotázaných v rámci této otázky, kde bylo použito formy škálování, byly nejčastěji volené varianty spíše ano (38,86%) a spíše ne (34,86%), ve velmi vyváženém poměru. To může být zapříčiněno mnoha proměnnými v rámci školy, studijního oboru, vyučovaných předmětů či pedagogického pracovníka a jeho zájmu o environmentální výchovu.

Graf 3.4: Téma znečišťování planety a její budoucnosti v rámci blízkého okolí studentů

3.4. Otázka byla specificky kladena v rámci frekvence probírání témat globální a environmentální problematiky v okolí jedince. Nejvyšší zastoupení měla v odpovědi: ano v mém blízkém okolí jsou tato témata občas probírána (58,86%). Tato otázka měla i jednu otevřenou variantu ve své odpovědi, volby povětšinou odpovídaly nabízeným možnostem nebo byly mimo rámec požadované odpovědi. Úkolem této otázky mělo být zjištění četnosti a míry konfrontace studentů středních škol v rámci této problematiky v jejich okolí. Okolím zde může být rodina, škola, kamarádi apod. Otázka do jisté míry koresponduje s výsledky ostatních otázek z tematického celku číslo 3.

Shrnutí tematického okruhu číslo 3:

Žáci středních škol, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, získávají nejvíce informací z prostředí masmédií, naopak nejméně ze strany lidí působících v jejich výchovně vzdělávacím procesu. Co by do frekvence komunikace, která probíhá v jejich blízkém okolí, tvrdí (ve většině případů), že občas jsou tato témata předmětem diskuze. Škola jim zprostředkovává informace v rámci svých školních vzdělávacích

plánů, kde vstupují do procesu proměnné, které uvádím v kapitole 3.3. Uvítali by jiné formy v předávání informací v podobě exkurzí, seminářů a přednášek. Tyto formy působí realisticky, jsou prezentovány odborníky a jsou povětšinou spojeny s dobrovolnou účastí. Na základě vyhodnocení tohoto tematického celku bych potvrdil hypotézu:

H2: Studenti středních škol získávají více informací o globálních problémech z internetového prostředí než z prostředí rodin a studovaných škol.

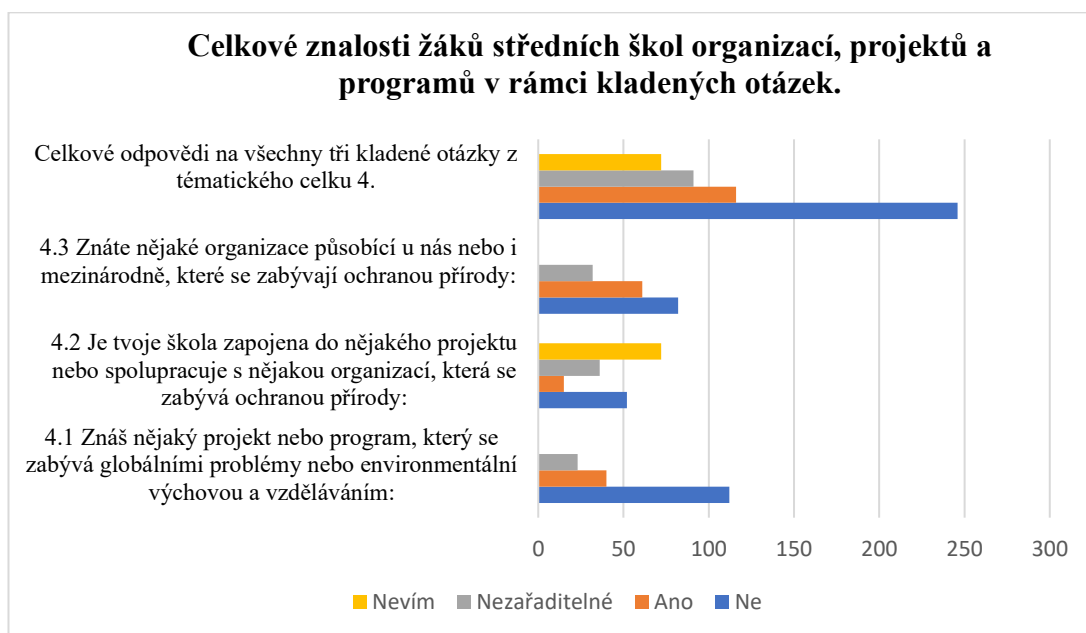
7.1.4 Tematický okruh číslo 4

V pořadí čtvrtý okruh otázek byl zaměřený na znalost žáků některé organizace či projektu, které popisují v teoretické části konkrétně v kapitole číslo 3. Otázky měly otevřenou, popisnou formu z důvodu širokého spektra možných odpovědí. Tento tematický celek je vyhodnocený pouze v jednom grafu, a to pro možnost lepšího porovnání výsledků otevřených otázek.

Tabulka č.8: Tematický okruh číslo 4

Tematický okruh číslo 4	4.1	Znáš nějaký projekt nebo program, který se zabývá globálními problémy nebo environmentální výchovou a vzděláváním:
	4.2	Je tvoje škola zapojena do nějakého projektu nebo spolupracuje s nějakou organizací, která se zabývá ochranou přírody? Jestli ano, uveď její název:
	4.3	Znáte nějaké organizace působící u nás nebo i mezinárodně, které se zabývají ochranou přírody:

Graf 4: Celkové znalosti žáků středních škol organizací, projektů a programů

4.1 Většina dotázaných odpověděla, že takový projekt ani program nezná, záporných odpovědí bylo celkem 112. Druhá skupina uvedla nejvýše jeden program či projekt, celkově uvedlo nějaký projekt a program 40 dotázaných. Nejčastějšími odpověďmi respondentů byly: 4Ocean, Co2 liga, Agenda 3000, Fridays for future, Arbor Day Foundation, Team Trees, Evvo, Globe. Většinou se tedy jednalo o mezinárodní projekty. Poslední skupinu tvořily, nezařaditelné nebo nesprávné odpovědi v celkovém počtu 23 respondentů.

4.2 Obdobný výsledek jako u předchozí otázky z hlediska informovanosti žáků. Odpověď nevíím uvedlo celkem 72 žáků, Odpověď ne uvedlo 52 žáků. Nezařaditelných a nesprávných odpovědí bylo celkem 36. Pouze 15 žáků uvedlo, že vědí o tom, že škola na které studují je zapojena do nějakého projektu či programu nebo spolupracuje s nějakou organizací. Své znalosti konkrétních programů, organizací a projektů popsaly obdobně jako u předchozí otázky.

4.3 Otázka cíleně mířila na ochranu přírody a organizace, které se touto problematikou zabývají. Je obdobou otázky předchozí s rozdílem spolupráce se školou. Odpověď ne uvedlo celkem 82 dotázaných, odpovědi kladných bylo celkem 61, nejčastěji byly uvedeny organizace: Greenpeace, AOPK, WWF, UNESCO. 32 odpovědí bylo nezařaditelných či nesprávných

Shrnutí tematického okruhu číslo 4:

Odpovědi na všechny tři kladené otázky jsou v celkovém počtu 525 možných odpovědí následující: odpověď ne nebo nevím volilo celkem 318 respondentů, odpověď nesprávnou nebo nezařaditelnou volilo celkem 91 dotázaných, což je při součtu 409 záporných odpovědí, vyjádřeno procenty (78%). Pouze (22%) středoškoláků odpovědělo v rámci okruhů tří otázek, že znají nějaké programy, projekty či organizace z tohoto prostředí.

Provázanost a spolupráce organizací se školami, veřejností a jednotlivci je dle tohoto výsledku velmi malá. Tento okruh otázek je ve svém souborném výsledku nejméně zastoupen odpověďmi, které bychom mohli označit jako vědomostní. Potvrzují platnost následující hypotézy.

H3: Studenti středních škol nemají dostatek informací o organizacích a programech na ochranu životního prostředí.

7.1.5 Tematický okruh číslo 5

Pátým okruhem bylo zkoumáno možné řešení globálních problémů v rámci pesimistických a optimistických scénářů se zaměřením na budoucí možné události. Studenti odpovídali na tři otázky, z nichž dvě byly uzavřené a jedna polouzavřená s možností vepsání vlastního názoru.

Tabulka č.9: Tematický okruh číslo 5

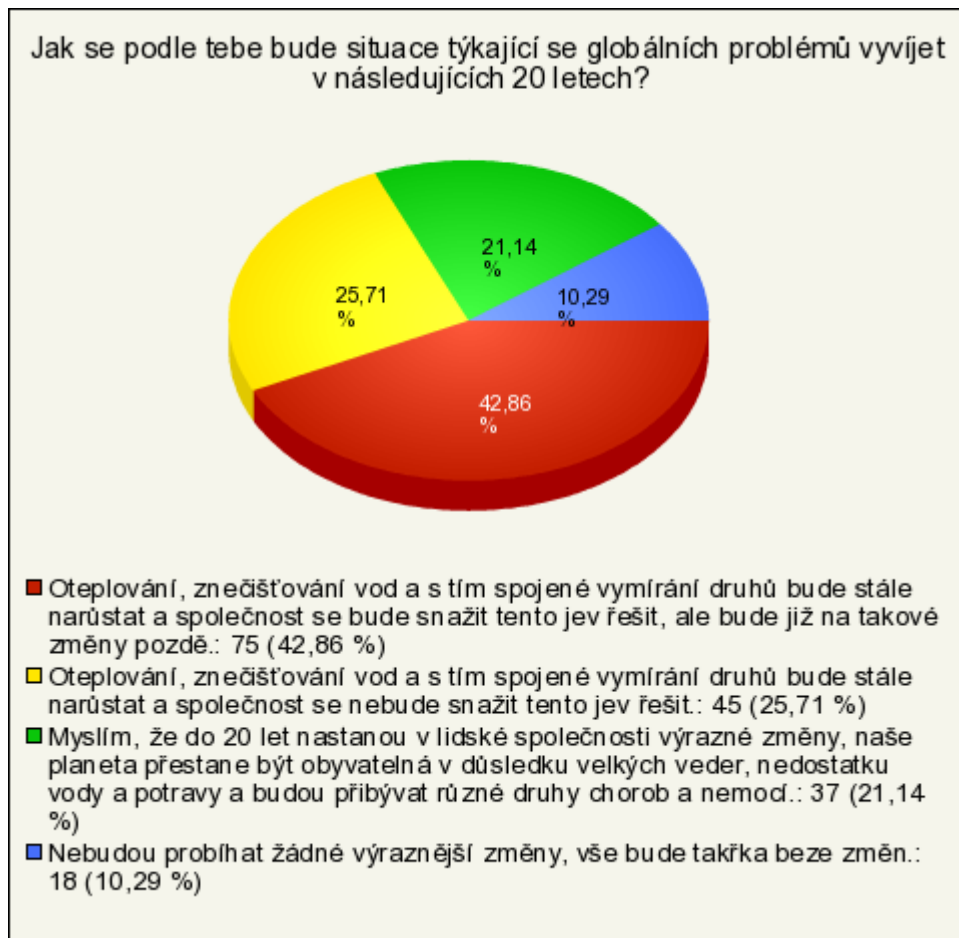
Tematický okruh číslo 5	5.1	Kdo může dle tvého názoru nejvíce ovlivnit situaci lepším směrem a pozměnit tak budoucnost následujících generací?
	5.2	Jak se podle tebe bude situace týkající se globálních problémů vyvíjet v následujících 20 letech?
	5.3	Je zde řešení, které by mohlo lidstvo zachránit před svým sebezničujícím počínáním?

Graf 5.1: Ovlivnitelnost potencionálních budoucích změn

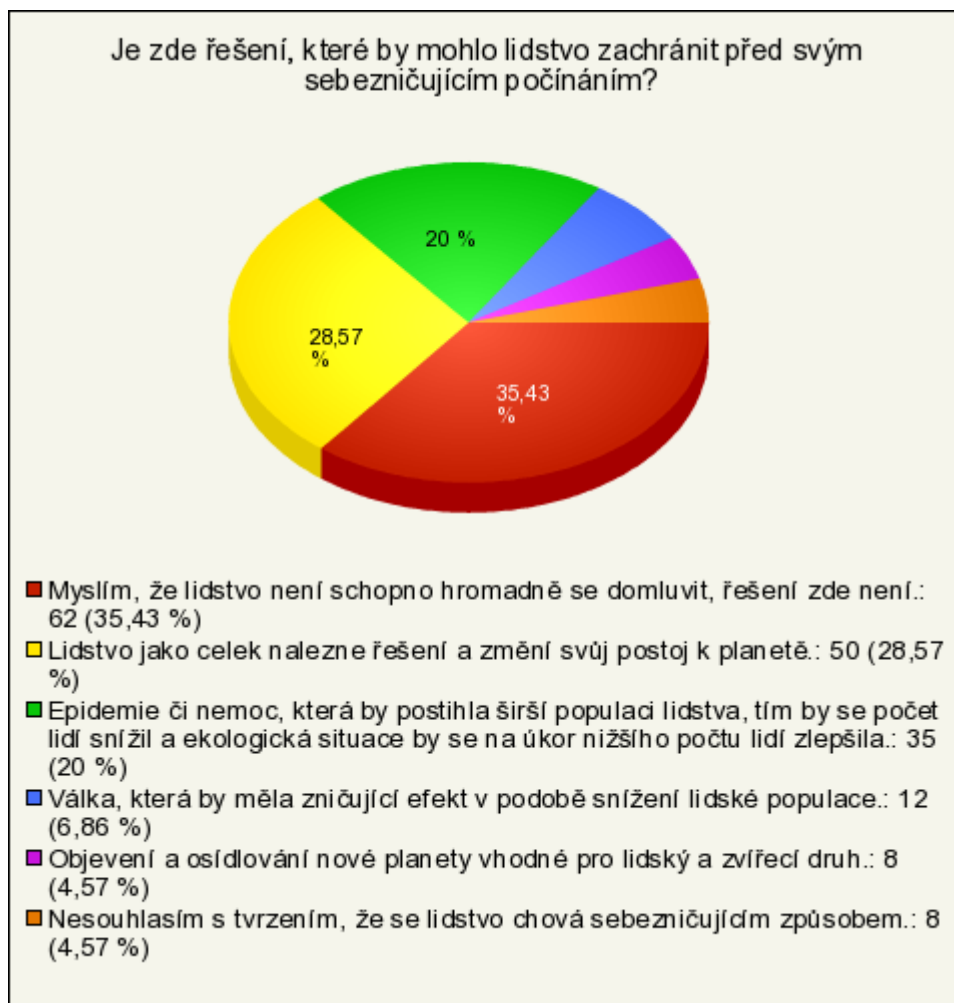
5.1 Lidé jako celek byla nejčastěji vybraná možnost, volilo ji celkem (45,14%) dotázaných a měla takřka poloviční zastoupení z celkového počtu nabízených možností. Uvědomění si podstaty jednoty lidského jednání, je zásadním krokem k řešení věcí v lokálním i globálním měřítku. Tato odpověď je nejvíce reálná z nabízených variant a její většinovou volbu jsem předpokládal. Firmy (4%), slavné osobnosti (5,71%) byly voleny jen malým počtem respondentů. Mezi ostatní odpovědi většinu patřily odpovědi nezařaditelné pro tento výzkum.

Graf 5.2: Budoucí vývoj událostí z pohledu studentů

5.2 Okruh nabízených odpovědí na tuto otázku, z nichž jsou tři výrazně pesimistické a pouze jedna optimistická by měl být jistou výpovědí o alternativních scénářích, které mohou za jistých podmínek nastat. Nejzastoupenější odpověď (42,86%) nabízí řešení, které bude již nerealizovatelné z důvodu jeho pozdního zásahu do děje. Druhá nejvíce volená varianta (25,71%) nabízí scénář bez zásahu společnosti ku prospěchu lhostejnosti. Třetí možná volba odpovědi (21,14%) je nejvíce negativní, popisuje rozpad lidské společnosti. Minimum žáků volilo odpověď optimistickou (10,29%), je tedy možno předpokládat, že žáci nahlíží na budoucí vývoj událostí negativně, zároveň však vědí, co se pod pojmem globálních problémů skrývá a budou moci tyto jevy pozorovat a řešit.

Graf 5.3: Možné řešení z optimistického, pesimistického pohledu

5.3 V otázce **5.1** žáci nejčastěji uvádí, že nejvíce mohou situaci ovlivnit k lepšímu lidé jako celek, ale v této **5.3** volí z nabízených možností nejčteněji odpověď: (35,43%) lidstvo není schopno hromadné domluvy při řešení možných, budoucích katastrofických scénářů. Je zde jistý paradox odpovědí, že lidstvo má sice tu moc věci ovlivňovat, ale jeho názorová nejednotnost mu bude bránit tyto věci uskutečňovat. Druhý výrok je ryze pozitivní a přiznává, že problémy existují, ale lidstvo jako celek řešení nalezne, volilo ho celkem (28,57%) respondentů. V těchto dvou výrazně zastoupených odpovědích se rýsují názory, které mají opačný pohled na věc. Třetí volenou alternativou je hrozba epidemie, či nemoci, která by snížila lidskou populaci (20%), tato otázka může být ovlivněna v počtu odpovědí, jelikož se při vyplňování dotazníků celosvětově šíří pandemie Covid 19. Nejméně zastoupenou odpovědí byl nesouhlas s tvrzením, že se lidstvo chová sebe-destructivně (4,57%).

Shrnutí tematického okruhu číslo 5:

Podle výsečí v grafickém zpracování a různých voleb, které tyto otázky nabízejí musím konstatovat, že studenti vědí, co pojem globální problém znamená pro lidstvo a pro ně samotné. Autoři definice problému popisují tento jev následovně:

O existenci problému hovoříme tehdy, když činnost podnětu směřuje k dosažení nějakého cíle, ale cesta k němu není úplně známá, takže dosažení cíle výlučně na základě instinktů, či naučených mechanismů není možné (Bratská a Pastier, 1997, s. 269).

Žáci středních škol, kteří se účastnili tohoto šetření, mají informace o globálních problémech, což je popsáno v předešlém tematickém okruhu 2. Rovněž znají, co sebou který problém přináší za rizika a hodnotí opatření i možná řešení. Potvrdil bych následující hypotézu v tomto znění.

H4: Studenti středních škol mají povědomí o budoucích nepříznivých změnách, které mohou nastat v rámci globálních problémů.

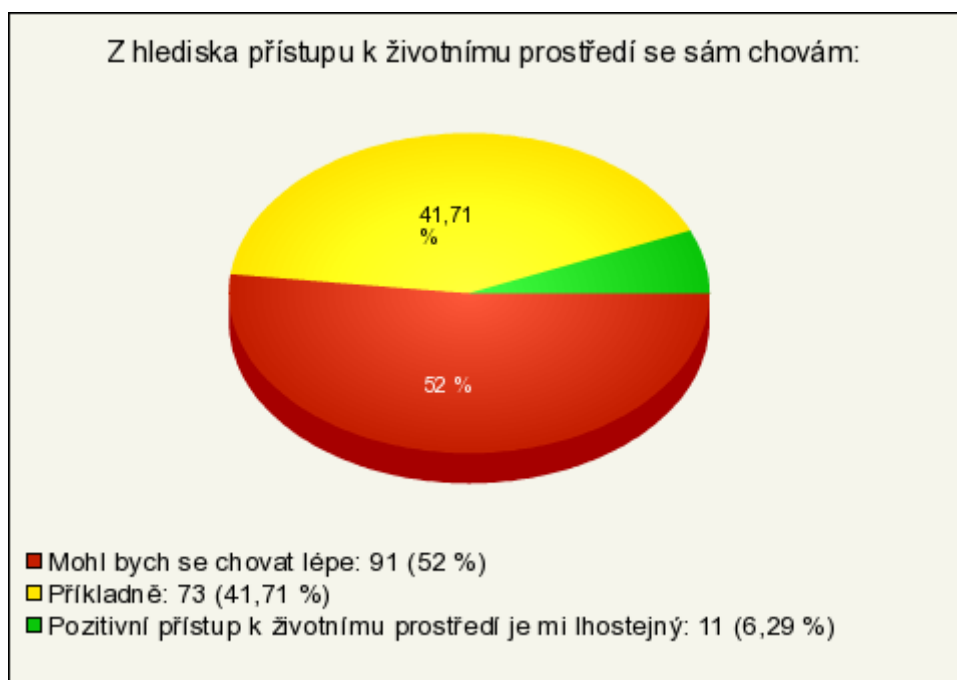
7.1.6 Tematický okruh číslo 6

V okruhu otázek číslo šest mě zajímal osobní přístup studentů k ekologii přírody, jejich proenvironmentální postoj a jejich konkrétní kroky ve třídění odpadů.

Tabulka č.10: Tematický okruh číslo 6

Tematický okruh číslo 6	6.1	Z hlediska přístupu k životnímu prostředí se chovám:
	6.2	Které druhy odpadů nejčastěji třídíš?
	6.3	Kde všude třídíš odpad?
	6.4	Bylo by dobré zařadit plechovky od nápojů a plastové láhve jako zpětný, zálohovaný produkt?
	6.5	Jsou zákony a legislativa, které se týkají ekologie a ochrany přírody veřejností dodržovány?
	6.6	21. Co znamená pojem ekologická stopa?

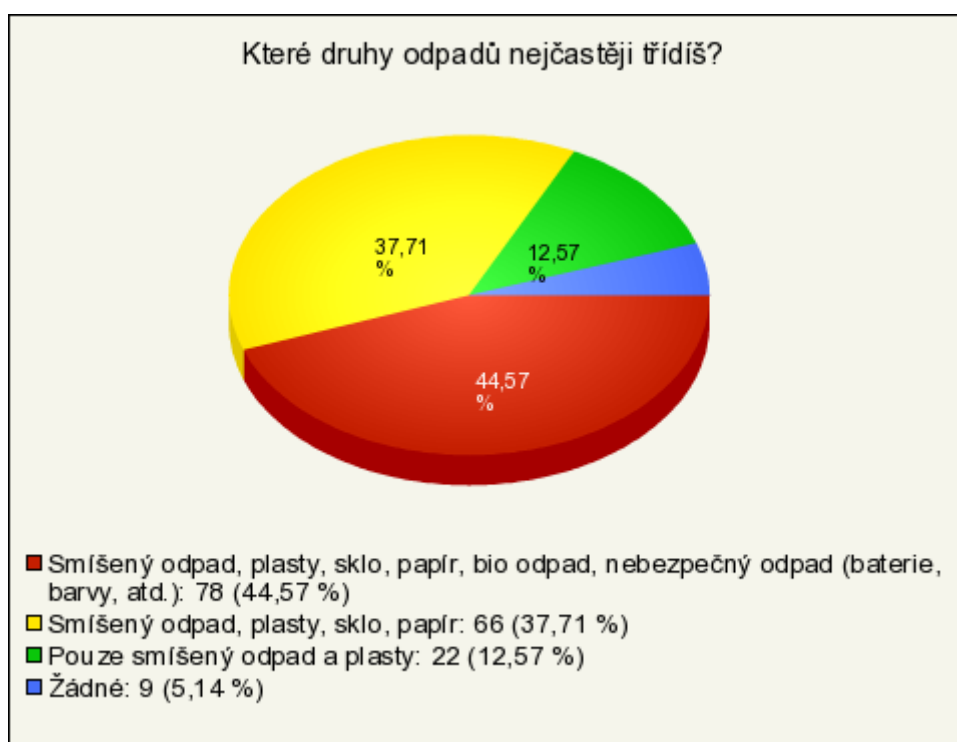
Graf 6.1: Osobní přístup žáků k životnímu prostředí

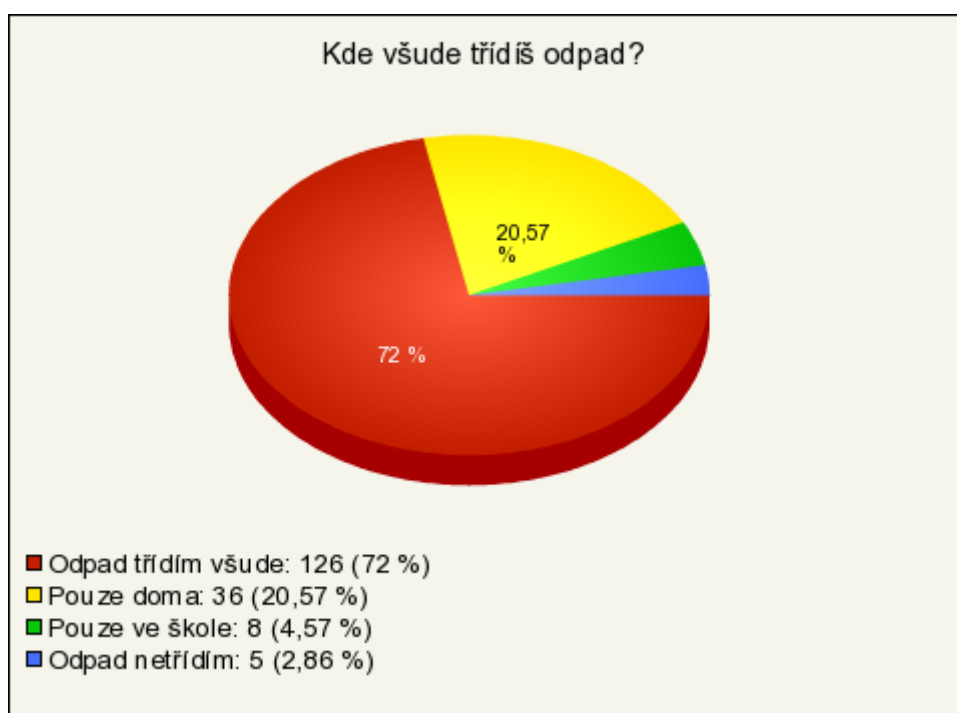
6.1 Chování žáků vůči životnímu prostředí je velmi pozitivně zastoupeno v příkladném přístupu (41,71%). Bylo by dobré přiblížit, co by takovým příkladným přístupem mělo být. V rámci teoretické části této práce se na několika místech zmiňují o programech, projektech, organizacích a jejich posláních, které takové přístupy mají ve svých strukturách a politikách. Příkladný přístup by měl být takový přístup, který ovlivňuje ostatní k pozitivnímu postoji vůči životnímu prostředí. Měl by to být jistý společenský vzor chování, který zahrnuje v této oblasti spoustu aktivit jako je kompletní třídění odpadů, vlastní či dobrovolná činnost spojená s nějakou proekologickou organizací, tematický oportunistus, střídavý konzumní život, šetření energiemi v domácnosti i ve škole.

Nejvíce volenou variantou v rámci kladené otázky bylo: mohl bych se chovat lépe (52%), dle mého názoru mohla být tato otázka výrazněji procentuálně zastoupena, domnívám se, že tento postoj svědčí o jistých rezervách ve všech oblastech lidského přístupu k věci. Poslední tvrzení bylo velmi málo zastoupeno. Jsem rád, že negativistický, lhostejný postoj k věci zaujalo tak malé procento dotázaných (6,29%).

Graf 6.2: Třídění odpadů podle druhu odpadu

Graf 6.3: Třídění odpadů podle místa

6.2-6.3 Následující dvě otázky jsou zaměřeny na přístup ke třídění odpadů z hlediska druhu a místa. Výrazný je především názor: odpad třídím všude (72%), kde uvádí 126 středoškoláků ze 175, že jsou ve svém přístupu takto zásadoví. Z mé osobní zkušenosti tomu tak není, většina odpadu vyprodukovaném v rámci škol, na kterých působím, nebo jsem působil, končí v odpadu smíšeném. Svě žáky často upomínám v jejich počínání, kdy se snažím minimalizovat jejich nezájem o třídění alespoň na plastové láhve. Většina škol dnes disponuje barevně členěnými odpadkovými koši, které jsou poloprázdné. Obdobně je tomu na školních akcích, výletech, exkurzích či hudebních a dalších festivalech, kterých se účastním. Troufnu si tvrdit, že oněch 72% procent odpadů tříděných „všude“, končí v odpadu smíšeném.

Co by do druhu tříděného odpadu žáci uváděli, a to ve výrazném zastoupení (44,57%) kompletní třídění všech druhů odpadových produktů. Druhou variantou je pak třídění smíšeného odpadu, papíru a skla (37,71%), třetí pouze smíšený odpad a plasty (12,57%) a poslední procento žáků uvádí, že odpad netřídí (5,14%).

Dle mnohých aktuálních statistických výsledků jsou Češi evropskými lídry ve třídění odpadů, situace se navíc rok od roku vylepšuje a čísla hovoří o narůstající tendenci a zájmu v samotném třídění. Možná se ve svém názoru, který zastává opačné stanovisko na základě osobní zkušenosti, mýlím a mýlil bych se velice rád.

Graf 6.4: Názor na zálohované produkty

6.4 U této otázky většina dotázaných volila kladné varianty tedy rozhodně ano (51,43%) a spíše ano (30,86%), u této odpovědi mohli mít žáci třeba jisté pochybnosti nebo nebyli zcela rozhodnutí, ale přiklonili se k tomuto spíše kladnému tvrzení. Většinový názor (82,29%) tedy zastává, aby vznikly nové zálohované produkty a to na plastové lahve a plechovky od nápojů. Toto téma bylo několikrát medializováno a probíráno i na mezinárodních konferencích a jsem rád, že se k němu naši respondenti staví svým vyjádřením kladně, jelikož pouze (17,71%) uvádí, že by takové opatření nepodpořilo.

Graf 6.5: Dodržování zákonů z oblasti ekologie a ochrany přírody

6.5 Žáci středních škol se domnívají že zákony, které se týkají ekologie a ochrany životního prostředí jsou spíše nedodržovány v (59,43%). Toto jejich tvrzení může být podpořeno jak mediální strukturou, tak osobní zkušeností, kdy se jednotliví žáci mohou setkávat s různými zásahy člověka do přírodních procesů v podobě úniků kapalin do vodních nádrží, zakázaných skládek, pálení nebezpečného materiálu apod. Volba odpovědi rozhodně ne (13,71%), pak může zdůrazňovat i obranný postoj proti takovému počínání. Spíše ano zvolilo celkem (23,43%) a ti se domnívají, troufnu si opět tvrdit, že na základě informací z mediální struktury a osobní zkušenosti, že veřejnost dodržuje zákony a legislativu, co se týče ekologie přírody. Zákony a legislativu v různém kontextu popisují v kapitole 3.

Graf 6.6: Znalost pojmu Ekologická stopa

6.6 Na konec dotazníkového šetření jsem zařadil jednu otázku, ta byla účelně složitější a nabízela tři různé definice, které si žáci mohli volit. Otázek tohoto typu nebylo v dotazníku použito více, a to záměrně z důvodu možného odmítnutí při vyplňování z hlediska vysoké náročnosti kladených otázek. Otázka doplňovala svou podstatou tento tematický celek.

Na tuto otázku odpovědělo správně celkem (46,29%), což je necelá polovina, zbylé varianty byly nepravdivé, ty volilo (53,71%). Otázka měla spíše doplňující ideu a není hlavní hodnotícím kritériem pro vyhodnocení tohoto tématu.

Co je to ekologická stopa specifikuje web Ekostopa.cz, kde je možno provést skrze výpočty jak orientační, tak podrobné hodnocení této stopy, které probíhá na základě vyplněných dotazů, týkajících se spotřeby pitné vody, zastavěné plochy, obytné plochy, recyklace a třídění odpadů, bio kapacity atd. (Ekostopa.cz, 2020)

Shrnutí tematického okruhu číslo 6:

Tuto hypotézu bych na základě vyhodnocení a posouzení posledního tematického celku vyvrátil. Podle tohoto výzkumného šetření je přístup studentů středních škol k životním prostředí dostačující.

H5: Osobní přístup studentů středních škol k ochraně životního prostředí není dostačující.

8. Shrnutí, diskuze

Výzkumu se zúčastnilo celkem 175 žáků z různých typů středních škol. Poměr mezi chlapci a dívkami, či aktuálně studovaným ročníkem byl velmi vyrovnaný.

Zvolených pět hypotéz, které předpokládaly ve svých tvrzeních jisté výsledky se potvrdily z 80%, tedy čtyři ano a jedna byla vyvrácena.

Výsledek výzkumu počítal s jistými různostmi v rámci poskytování informací žákům v podobě rozdílných vzdělávacích plánů, odlišných studijních oborů a škol, dále pak s osobním zájmem o toto téma či působením rodiny a blízkých.

Jistým nedostatkem ve výzkumu byl proces šíření dotazníku elektronickou cestou, setkal jsem se s obrovským nezájmem pedagogů zprostředkovat dotazník svým žákům. Problém byl i na straně žáků, kteří neměli o vyplňování zájem. Ze statistik provedených v počtu vyplněných a ukončených dotazníků vyplývá, že dotazník vyplňovalo zhruba 350 respondentů, první dotazníky sloužily jako pilotní a nepočítají se do tohoto vzorku. Průměrná návratnost všech dotazníků na této platformě je pak 57%.

Při rozboru a hodnocení výsledků jsem zjistil, že některé otázky mohly být lépe specifikovány ve svých variantách, týkalo se to otázek v tematickém okruhu 5, konkrétně pak otázek 5.2 a 5.3. V dalším prováděném výzkumu bych volil méně otevřených otázek z důvodu složitosti při vyhodnocování neadekvátních odpovědí, které se výzkumu netýkaly.

Z hlediska průměru v zastoupení názorů z výsledků v dotazníkovém šetření můžeme jednoho respondenta popsat následovně:

Žena aktuálně studující 1. ročník na střední odborné škole ekologicky zaměřený obor. Za nejzávažnější globální problémy považuje vymírání živočišných druhů, přelidnění planety a její oteplování. Čína, USA a Indie jsou podle jejího úsudku největšími znečišťovateli naší planety a nejvíce zužovaným kontinentem je pak Afrika. Tyto a další informace ohledně globálních problémů získává převážně z internetového prostředí a prostřednictvím tohoto média by ráda získávala informací více. V okruhu jejích blízkých se o globálních problémech baví jen občas a tvrdí, že škola na které studuje, jí poskytuje dostatek informací z této oblasti. Nezná takřka žádný projekt, program či organizaci, která se zabývá touto problematikou a neví, zdali její škola kooperuje s takovými organizacemi a projekty. Na otázku budoucnosti odpovídá, že jedině lidstvo jako celek, může něco změnit, ale není schopno se mezi sebou navzájem

domluvit. Volí pesimisticky popsany scénář, který hovoří o lidském druhu, který včas nezakročí a nebude schopen napravit věci, které způsobil. Chová se příkladně k životnímu prostředí, třídí všechny druhy odpadů, a to i na všech místech kde se nachází. Je inovátorkou a zastává návrh zálohování plastových i plechových nádob od pití. Tvrdí, že veřejnost nedodrží zákony a legislativu v rámci ochrany životního prostředí. Má širší znalosti z oblasti ekologie a environmentálního vzdělání.

Toto je pouze hypotetický souhrn odpovědí pro přiblížení průměrného jedince, který se šetření zúčastnil a volil nejčteněji zastoupené odpovědi. Dle tohoto resumé můžeme lépe pochopit střední jednotku výzkumu.

Jaké jsou tedy postoje středoškoláků ke globální problematice dle tohoto souboru výsledků? Jak se k nim staví, vnímají je? Jaké mají informace a osobní zkušenosti?

Budeme-li postoje posuzovat na výsledcích tohoto šetření, můžeme je objasnit následovně pomocí tří dimenzí, které uvádím v teoretické části (Hayes, 2003, s. 96–115).

Kognitivní dimenze se týká názoru a myšlenek, které osoba má o předmětu postoje. V rámci této dimenze můžeme tvrdit, že žáci v našem souboru mají povědomí o tom, co jsou to globální problémy, a že se dotýkají i jich samotných. Toto poznání se do jejich řad rozšířilo povětšinou prostřednictvím internetové sítě, v této dimenzi je tedy toto poznání převážně teoretické, ale zároveň zasahuje do ostatních oblastí. Když budeme hovořit o největším nedostatku v této dimenzi v rámci celého výsledného šetření, musíme uvést minimální znalost programů, projektů a organizací, které v tomto sektoru působí a mají osvětovou funkci. Tyto struktury zaměstnávají odborníky, kteří mají o této problematice nejvíce informací, programy a projekty pak cíleně obohacují a konkretizují toto téma. Jak uvádím v předešlých kapitolách, zde vidím největší problém v této oblasti z hlediska kooperace mezi objektem a subjektem. Nízká mediální účast, nezáměr spolupracovat a finančně podporovat tuto oblast v její filozofii, pak ohrožuje kognitivní dimenzi našich středoškoláků, jelikož oni sami projevují zájem na účasti exkurzí, přednášek a seminářů, které právě tento sektor nabízí.

Emocionální dimenze se týká toho, co osoba pocítuje k předmětu postoje emocionálních reakcí. Nejvíce mířeným tematickým okruhem na emoce respondentů je okruh otázek číslo 5. Žáci ve výsledcích shledávají globální problémy jako neřešitelné v podobě kooperace lidstva, vidí potenciál v člověku, ale ne v jeho

nejednotných názorech. Globální problémy pak hodnotí převážně negativně. V kapitole 4.5 poukazují na to, že dnešní generace má handicap v trávení času v přírodě, to by tuto dimenzi mohlo ovlivnit nejvíce. Cílené programy organizací a škol, které by studenty uvedly nejen do tématu, ale umožnily jim skrze reálný prožitek uvědomit si, že globální problémy se přímo týkají i jich samotných (úklid konkrétní lokality, přítomnost v místě ekologické změny, katastrofy atd.). Ve výchově a vzdělávání i při tvorbě názorů a postojů je zapotřebí vidět celý proces lidského konání, tedy nejen školy, domácnosti, obchodní centra a další infrastrukturu, ale i spotřební produkty zatěžující ekologický systém.

Konativní dimenze se týká sklonu k chování nebo jednání ve vztahu k předmětu tohoto postoje. Tuto dimenzi považuji za nejdůležitější, jelikož může nejvíce a přímo ovlivňovat stav věcí k lepšímu i ovlivňovat dimenze předešlé. Má praktickou povahu, nehovoříme, neučíme se a přímo jednáme, jenom konkrétními činy můžeme věci měnit. Velmi se mi zamlouvají současné akce cílené na ekologii přírody v podobě výsadby tisíce stromů, jarní čištění řek, čištění lesů, solidarita a pomoc lidem postiženým přírodními katastrofami jako jsou povodně nebo požáry, finanční či materiální výpomoc oblastem zasažených nějakou epidemií nebo i to, když někdo sebere plastovou láhev, která mu nepatří a odnese ji do koše. Toto chování je nad rámec našich povinností, je prosociální a naše altruistické hodnoty pak určují i náš směr. Na své konativního postoje v rámci kladených otázek z tématu číslo 6 naši respondenti odpovídali tak, že ve výsledcích je jejich přístup proenvironmentální, tedy ve prospěch ochrany přírody. Ve výsledném šetření tohoto tématu uvádím, že bych si velice přál, aby tomu tak skutečně bylo.

Jsem rád, že jsem si toto téma mohl zvolit v rámci studijního oboru Sociální pedagogika, jelikož má s tímto oborem značnou spojitost. Obor je zaměřený pedagogicky, tedy na výchovu a vzdělávání, ale i sociálně tedy pomáhat a podporovat druhé. Jak popisují v teoretické části této práce, globální a environmentální výchova je zakomponována do rámcových i školních vzdělávacích programů, a to na všech úrovních školského systému. Rovněž je zastoupena v rámci neformálního vzdělávání, tedy mimo školy, v prostředí domů dětí a mládeže, klubů a středisek volného času. Je tedy pedagogicky ukotvena. Globální problémy jsou spojeny s tématy nemocí, epidemií, chudoby, migrace či demografickými změnami. Celkově ovlivňují chod lidských životů a biologických potřeb člověka, a právě v těchto oblastech je zapotřebí výše zmíněné sociální pomoci a podpory.

Závěr

Jak hodnotit svět v celé jeho pestrosti nabídek, forem, možností, uspořádání a dalších mnoha kritérií je procesem poznávání v rámci našich životů, které jsou časově omezené ve své biologické podstatě. Je těžké pochopit komplexnost jednotlivých přítomných a budoucích jevů, které jsou nahodilé, abstraktní a mnohdy pro nás mají podobu neosobní, jindy se nás zase přímo dotýkají. Planeta Země je objektem celého tohoto poznávání, vše se děje právě na ní a nikde jinde. Člověk nemá jiné místo, kde by mohl uplatňovat právo na svůj život, proto je velmi zvláštní, že se chová tak, jako by počítal s variantou brzkého osídlení jiné planety. Jisté kultury obývající tuto planetu i většina živočišných druhů svými instinkty jedná symbiózně, ale majorita lidského druhu má zcela jiný přístup a tyto instinkty v sobě popírá, je neochotná se jimi řídit. Globální problémy, jak můžeme pozorovat v jejich časových perspektivách, budou narůstat na své tendenci, bude-li homo sapiens potlačovat své instinkty a zdravý rozum, který je východiskem k jednání a počínání.

Můj osobní zájem o toto téma jsem volil i na základě mých informací z této oblasti a přístupu k této problematice, která mi není lhostejná. Mám rád přírodu a lidský přístup k ní samotné. Lidským přístupem myslím přístup nesobecký, střídmy, citlivý. Globální problémy se dotýkají životů všech organismů, nejen člověka jako druhu, který je způsobuje převážně svým jednáním. Pánem této země by se měl stát takový druh člověka, který bere na zřetel všechny složky a hodnotí je jako společné a potřebné. V úvodu zmiňuji pojem Ekonomika, která je příčinou a vektorem globálních problémů, do ekonomických procesů je zahrnuto vše a jsou dominantním prvkem v procesu lidských hodnot. Převládající postoje největších států světa jsou vždy uplatňovány ekonomicky a v řadě poslední ekologicky, pokud se toto pořadí nezmění, řešení nebude nalezeno. Je tedy na místě, aby dnešní mladí lidé volili jiné cesty a vztahy k přírodě než generace předchozí, měl by to být i jejich existenční závazek. Následujícím generacím jsme připravili nelehkou budoucnost svým nezodpovědným přístupem k planetě, budou tak muset čelit naprosto novým společenským a ekologickým jevům. Generace dnešních středoškoláků se v průběhu svého života bude potýkat s rozsáhlými globálními proměnami a bude nucena tyto věci řešit, proto informace, které mají dnes, jim pomohou lépe pochopit tyto budoucí změny. Jejich dnešní postoje jsou tvorbou budoucích scénářů, které ovlivní především jejich nadcházející etapy v osobním životě.

Bibliografie

1. ADAMS, F. Gerard. *Globalization, today and tomorrow*. London: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-66890-3.
2. Appadurai, A. (2001). *Globalization / edited by Arjun Appadurai*. (A millennial quartet book). Durham ; London: Duke University Press.
3. BHARGAVA, Vinay Kumar. *Global issues for global citizens: an introduction to key development challenges*. Washington, D.C.: World Bank, c2006. ISBN 9780821367315.
4. BRANIŠ, Martin. *Základy ekologie a ochrany životního prostředí: učebnice pro střední školy. 2., přeprac. vyd.* Praha: Informatorium, 1999. ISBN 80-86073-52-1.
5. BRATSKÁ, Mária a Jozef PASTIER. *Pedagogická psychológia: terminologický a výkladový slovník*. Redaktor Viliam S. HOTÁR, redaktor Ladislav ĎURICĚ. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997. Edícia. ISBN 80-08-02498-4.
6. Cíle organizace. *United Nations Information Centre Prague Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/cil/>
7. ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.
8. ČINČERA, Jan, Kateřina JANČAŘÍKOVÁ, Tomáš MATĚJČEK, Petra ŠIMONOVÁ, Jan BARTOŠ, Miroslav LUPAČ a Lenka BROUKALOVÁ. *Environmentální výchova z pohledu učitelů*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8439-1.
9. Crippa, M., Oreggioni, G., Guizzardi, D., Muntean, M., Schaaf, E., Lo Vullo, E., Solazzo, E., Monforti-Ferrario, F., Olivier, J.G.J., Vignati, E., Fossil CO2 and GHG emissions of all world countries - 2019 Report, EUR 29849 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2019, ISBN 978-92-76-11100-9, doi:10.2760/687800, JRC117610.
10. *Ekostopa města* [online]. Praha [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://www.ekostopa.cz/mesto/>

11. Eriksen, T. (2014). *Globalization : The key concepts / Thomas Hylland Eriksen*. (Second ed., Key concepts series).
12. *Greenpeace* [online].2020[cit.2020-02-13].
Dostupnéz:<https://www.greenpeace.org/czech/o-greenpeace/>
13. HANZLOVÁ, Radka. Česká veřejnost o globálních problémech: Ekologie. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2018, květen 2018 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4669/f9/oe180713.pdf
14. HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9. Dodělat text z elektr. Knihy
15. HERČÍK, Miloslav. *111 otázek a odpovědí o životním prostředí: chytrá kniha pro studenty, odborné pracovníky a širokou veřejnost*. Ostrava: Montanex, 2004. ISBN 80-7225-123-6.
16. HORKÁ, Hana. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-33-8.
17. CHIRICO, JoAnn. *Globalization: prospects and problems*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, [2014]. ISBN 9781412987974.
18. *IUCN, International Union for Conservation of Nature* [online]. [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.iucn.org/about>
19. JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2010. Nahlížet-nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.
20. KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Přeložil Magdalena VALÁŠKOVÁ. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-121-2.
21. KOPECKÝ, Václav a Jakub EBERLE. *Jak učit o změně klimatu*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, c2011. ISBN isbn978-80-87092-16-3.
22. KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN isbn80-7315-125-1.
23. *Land and soil in Europe: Why we need to use these vital and finite resources sustainably* [online]. Doi: 10.2800/779710. Kongens Nytorv 6 1050 Copenhagen K Denmark: European Environment Agency, 2019 [cit. 2020-02-15]. ISBN 978-92-9480-095-4. Dostupné z: <https://www.eea.europa.eu/publications/eea-signals-2019-land>

24. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Hlavní směry vzdělávací politiky ČR 2030+* [online]. Praha, 2019 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/51582/>
25. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2019 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025/\\$FILE/OFDN-SP_EVVO_EP_%202016_2025-20160725.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025/$FILE/OFDN-SP_EVVO_EP_%202016_2025-20160725.pdf)
26. MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1580-6.
27. *Nadace neziskovky.cz* [online]. Praha 3 - Žižkov, 2015 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: https://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/
28. NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
29. *Národní ústav pro vzdělávání: Rámcové vzdělávací programy* [online]. 2011–2020 [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>
30. *Novinky.cz: čerpáno z deníku Právo* [online]. Brno, 2006 [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/klaus-proti-bursikovi-globalni-oteplotvani-je-fikce-40130600>
31. *OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development* [online]. 2019 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/about/>
32. *OSN: Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)* [online]. 2019 Informační centrum OSN, Železná 24, 110 00 Praha 1 [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: <https://trello.com/c/IIv9oKI9/109-sdg-poster-soubor-v%C5%A1ech-ikon-sembl%C3%A9mem-osn-a3-png-a-jpeg>
33. *OSN, United Nations Information Centre Prague: Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>
34. PÁNA, Lubomír a Klaudia POSPÍŠILOVÁ. *Globální souvislosti, problémy a výchova*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN isbn978-80-87472-17-0.
35. *Pavučina, Síť středisek ekologické výchovy: Výroční zpráva* [online]. 2018 Praha 1, Nové město, 2018 [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <http://www.pavucina-sev.cz/data/g/9/J/PAVUCINA-VZ-2018-LQ.pdf>

36. PIKE, Graham, SELBY David. *Globální výchova*. Praha: Grada, 1994. ISBN isbn80-85623-98-6.
37. POSPÍŠIL, Jiří a M ROUBALOVÁ. *Mládež a hodnoty 2010: Výchova k hodnotám v kontextu pluralitní a multikulturní společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2010. 232 s. ISBN 978-80-7409-035-6. Dodělat text z elektr. knihy
38. SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
39. SAUGOUT, Noëlle a Daniel ICHBIAH. *Život pro planetu Zemi: 365 tipů pro každodenní ekologický život*. Ilustroval Denis TRUCHI. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-246-0.
40. SYNEK, Michal a Radomil ŽATKA. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-22-4.
41. ŠLÉGL, Jiří, František KISLINGER a Jana LANÍKOVÁ. *Ekologie a ochrana životního prostředí pro gymnázia*. Ilustroval Marie SUCHARDOVÁ. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-828-2.
42. ŠTULC, Miroslav a Antonín GÖTZ. *Životní prostředí: učebnice pro střední odborné školy: příručka pro učitele a veřejnost*. 3. upr. a rozš. vyd. (v NČGS 2. vyd.). Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 1999. ISBN 80-86034-37-2.
43. Vosáhlo, L. – *Globální problémy naší planety (výsledky průzkumu)*, 2020. Dostupné online na <https://globalni-problemy-nasi-plane.vyplnto.cz>.
44. VOŠAHLÍKOVÁ, PhDr. Tereza. *Základy vzdělávání pro udržitelný rozvoj. RVP: Metodický portál* [online]. [cit. 2020-02-22]. 2011 Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/12983/ZAKLADY-VZDELAVANI-PRO-UDRZITELNY-ROZVOJ.html/>
45. ZAJÍC, Jiří, ed. *Bez růžových brýlí: naše mládež očima výzkumů a náš svět i život v něm očima mládeže*. Ilustroval Magda ANDRESOVÁ. Praha: Dům zahraniční spolupráce, 2014. ISBN 978-80-87335-74-1.
46. *Životní prostředí. Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2019 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zivotni-prostredi.aspx>

Seznamy

Seznam zkratk

EVVO: Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

RVP: Rámcově vzdělávací program

BOZP: Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

SDGs: 17 cílů udržitelného rozvoje

NEP: Nové environmentální paradigma

Seznam obrázků

Obrázek č.1: Cíle udržitelného rozvoje

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Hodnotový žebříček středoškoláků

Tabulka č.2: Kompetence pro environmentálně odpovědné jednání

Tabulka č.3: Parametry dotazníku

Tabulka č.4: Tematický okruh číslo 1

Tabulka č.5: Soubor výzkumného vzorku z hlediska studovaného oboru

Tabulka č.6: Tematický okruh číslo 2

Tabulka č.7: Tematický okruh číslo 3

Tabulka č.8: Tematický okruh číslo 4

Tabulka č.9: Tematický okruh číslo 5

Tabulka č.10: Tematický okruh číslo 6

Seznam grafů

Graf 1.1: Poměr žen a mužů ve výsledném vzorku

Graf 1.2: Rozložení respondentů podle ročníků

Graf 1.3: Rozložení respondentů podle typu školy

Graf 2.1: Nejzávažnější globální problémy dle výběru studentů

Graf 2.2: Vnímání globálních problémů z výzkumu Sociologického ústavu AV ČR z roku 2018

Graf 2.3: Země, které podle studentů nejvíce znečišťují planetu

Graf 2.4: Nejvíce zužovaný kontinent
Graf 3.1: Místo informovanosti žáků o globálních problémech
Graf 3.2: Způsob informovanost žáků o globálních problémech
Graf 3.3: Předávání informací v rámci střední školy
Graf 3.4: Téma znečišťování planety a její budoucnosti v rámci blízkého okolí studentů
Graf 4: Celkové znalosti žáků středních škol organizací, projektů a programů
Graf 5.1: Ovlivnitelnost potencionálních budoucích změn
Graf 5.2: Budoucí vývoj událostí z pohledu studentů
Graf 5.3: Možné řešení z optimistického, pesimistického pohledu
Graf 6.1: Osobní přístup žáků k životnímu prostředí
Graf 6.2: Třídění odpadů podle druhu odpadu
Graf 6.3: Třídění odpadů podle místa
Graf 6.4: Názor na zálohované produkty
Graf 6.5: Dodržování zákonů z oblasti ekologie a ochrany přírody
Graf 6.6: Znalost pojmu Ekologická stopa

Seznam příloh

Příloha číslo 1. Průvodní dopis k dotazníkovému šetření

Dobrý den, jsem studentem Pedagogické fakulty Univerzity v Hradci Králové. V osobním životě se zajímám o témata životního prostředí a globálních problémů naší Země. To mě také vedlo k volbě tématu mé diplomové práce s názvem Postoje středoškolské mládeže ke globálním problémům naší planety.

Rád bych Vás všechny, kteří budou tento dotazník vyplňovat, požádal o jeho další šíření prostřednictvím např. sociálních sítí. Dotazník je určený pouze středoškolákům, ostatní prosím o zdrženlivost.

Dotazník zabere jen pár minut, které mi pomohou popsat Vaše postoje k tomuto tématu. Dotazník je zcela anonymní a nevyžaduje žádné informace o Vaší osobě, rovněž nebude posuzován z pohledu kvality vyplnění.

Všem předem děkuji za spolupráci Lukáš Vosáhlo

Příloha číslo 2: Dotazník

1. Vyberte prosím jednu z nabízených možností:

- a) Žena
- b) Muž

2. Který ročník školy aktuálně studujete?

- a) 1. ročník
- b) 2. ročník
- c) 3. ročník
- d) 4. ročník

3. Na které střední škole či učilišti studujete?

- a) Střední odborná škola
- b) Střední odborné učiliště
- c) Gymnázium, konzervatoř

4. Jaký studuješ na své škole obor?

5. Které globální problémy jsou podle tebe v současné i budoucí době nejzávažnější?

Vyber tři problémy, které shledáváš jako nejzávažnější.

- a) Přelidnění planety
- b) Nedostatek pitné vody a potravy
- c) Ubývající ozonová vrstva, oteplování planety
- d) Vymírání živočišných a rostlinných druhů
- e) Migrace obyvatel z rozvojových zemí
- f) Epidemie, nemoci

6. Odkud se nejčastěji dozvídáte o globálních problémech naší planety?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Rodinné prostředí
- b) Internetové stránky

- c) Škola a školní okolí
- d) Sociální sítě
- e) Kamarádi
- f) Tisk, knihy, časopisy
- g) Televize

7. Znáš nějaký projekt nebo program, který se zabývá globálními problémy nebo environmentální výchovou a vzděláváním:

8. Co by přispělo k vaší lepší informovanosti týkající se globálních problémů naší planety?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Přednášky, exkurse, semináře
- b) Více informací ze strany rodiny
- c) Širší a častější informace ze stran médií (internet, televize, tisk)
- d) Více informací ze strany školy
- e) Informací mám dostatek

9. Škola, na které studujete mi poskytuje dostatek informací ohledně environmentálního a ekologického vzdělávání.

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

10. Je tvoje škola zapojena do nějakého projektu nebo spolupracuje s nějakou organizací, která se zabývá ochranou přírody? Jestli ano, uveď její název:

11. Jsou témata týkající se znečištění naší planety a její budoucnosti častým tématem ve tvém okolí?

Pozn. Okolím se zde myslí rodina, kamarádi, spolužáci, škola. Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Ne o těchto tématech nemluvíme a nezajímáme se o ně
- b) Ne tyto témata jsou dle mého názoru příliš medializována a mají vyvolat paniku
- c) Ano v mém blízkém okolí jsou tyto témata občas probírána
- d) Ano sám se zajímám o toto téma a mezi mými blízkými se o těchto věcech bavíme
- e) Jiné

12. Které země dle tvého názoru nejvíce znečišťují naši planetu?

Napiš tři země, o kterých se toto domníváš.

13. Kdo může dle tvého názoru nejvíce ovlivnit situaci lepším směrem a pozměnit tak budoucnost následujících generací?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Politici
- b) Vědci
- c) Slavné osobnosti
- d) Lidé jako celek
- e) Firmy
- f) Organizace na ochranu lidských práv a ochranu ekologie
- g) Nikdo z nabízených

14. Jak se podle tebe bude situace týkající se globálních problémů vyvíjet v následujících 20 letech? Vyber jednu odpověď, která je nejbliže tvému názoru.

- a) Nebudou probíhat žádné výraznější změny, vše bude takřka beze změn.
- b) Oteplování, znečišťování vod a s tím spojené vymírání druhů bude stále narůstat a společnost se nebude snažit tento jev řešit.
- c) Oteplování, znečišťování vod a s tím spojené vymírání druhů bude stále narůstat a společnost se bude snažit tento jev řešit, ale bude již na takové změny pozdě.
- d) Myslím, že do 20 let nastanou v lidské společnosti výrazné změny, naše planeta přestane být obyvatelná v důsledku velkých veder, nedostatku vody a potravy a budou přibývat různé druhy chorob a nemocí.

15. Je zde řešení, které by mohlo lidstvo zachránit před svým sebezničujícím počínáním?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Objevení a osídlování nové planety vhodné pro lidský a zvířecí druh.
- b) Lidstvo jako celek nalezne řešení a změní svůj postoj k planetě.
- c) Epidemie či nemoc, která by postihla širší populaci lidstva, tím by se počet lidí snížil a ekologická situace by se na úkor nižšího počtu lidí zlepšila.
- d) Myslím, že lidstvo není schopno hromadně se domluvit, řešení zde není.
- e) Válka, která by měla zničující efekt v podobě snížení lidské populace.
- f) Nesouhlasím s tvrzením, že se lidstvo chová sebezničujícím způsobem.

16. Z hlediska přístupu k životnímu prostředí se chovám:

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Příkladně
- b) Mohl bych se chovat lépe
- c) Pozitivní přístup k životnímu prostředí je mi lhostejný

17. Které druhy odpadů nejčastěji třídíš?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Žádné
- b) Pouze smíšený odpad a plasty
- c) Smíšený odpad, plasty, sklo, papír
- d) Smíšený odpad, plasty, sklo, papír, bio odpad, nebezpečný odpad (baterie, barvy, atd.)

18. Znáte nějaké organizace působící u nás nebo i mezinárodně, které se zabývají ochranou přírody?

Napiš organizace, které znáš, neznáš-li žádné tuto otázku vynechej.

19. Kde všude třídíš odpad?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Pouze ve škole
- b) Pouze doma
- c) Odpad třídím všude
- d) Odpad netřídím

20. Bylo by dobré zařadit plechovky od nápojů a plastové láhve jako zpětný, zálohovaný produkt?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

21. Co znamená pojem ekologická stopa?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Je stopa, kterou člověk zanechá jako jedinec svou činností za celý svůj život.
- b) Ekologická stopa je takové počínání člověka, které napomáhá životnímu prostředí, péči o toto prostředí v rámci dalších generací.
- c) Ekologická stopa je souhrnným ukazatelem, který stanovuje množství přírodních zdrojů, které jednotlivec, město, region nebo stát spotřebují v daném roce, udává se v globálních hektarech.

22. Máš povědomí o tom, který kontinent je nejvíce zužován chudobou a minimální zdravotnickou péčí?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Evropa
- b) Austrálie
- c) Afrika
- d) Asie
- e) Severní Amerika
- f) Jižní Amerika

23. Jsou zákony a legislativa, které se týkají ekologie a ochrany přírody veřejností dodržovány?

Vyber jednu z nabízených možností.

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne